

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav etnologie

Diplomová práce

Anežka Moravcová

Slavení židovských výročních svátků

u České unie židovské mládeže

The celebration of the annual feasts of Czech Union of Jewish Students

Praha 2023

Vedoucí práce: doc. PhDr. Petr Janeček, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala zcela samostatně, že jsem řádně citovala dle citační normy ČSN ISO 690 všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia nebo k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne .....

.....

Jméno a příjmení

Abstrakt

Slavení židovských výročních svátků je důležitou součástí židovské kultury. Podoba svátků získala v průběhu let ustálenou podobu. Diplomová práce si dala za cíl zjistit, jaký význam má toto slavení u komunity České unie židovské mládeže, která zahrnuje Židy ve věku od patnácti do třiceti pěti let. V průběhu výzkumu bylo členů celkem šedesát jedna. Tato komunita pravidelně slaví důležité výroční svátky. Ve spolupráci s organizací Moishe house pak občas slaví i společný šabat, který Česká unie židovské mládeže jinak pravidelně neorganizuje. Práce nahlíží na židovské svátky skrze prizma konceptu performance, tak jak s ním pracoval Victor Turner a poté Richard Bauman. Za pomoci empirických metod jako je zúčastněné pozorování a polostrukturované rozhovory, doplnkově také dotazníků, dochází k závěru, že se jedná o performance, které obsahují aspekt tak zvané vznikající kvality performance, o které píše Richard Bauman. Tento kreativní aspekt je důležitým způsobem vyjádření, performování a potvrzování identity dané komunity, také reflektuje a reaguje na aktuální rámce, stejně tak jako zachovává kulturu komunity živou. Výzkum dále dochází k závěru, že slavení s Českou unií židovské mládeže je sociální strategií zajišťující otevřenou komunitu osobám židovského původu, které nejsou plně zakotveny v jednom směru judaismu, a ukazuje, jaké faktory vznik této komunity utvářejí. Diplomová práce se také zaměřuje na schopnost svátků utvářet strukturu času, protože odlišují volný čas, v němž se můžou odehrávat liminoidní aktivity, stejně tak jako skrze slavení jednotlivých svátků vnímají členové cykličnost, přestože čas je v Tóře brán jako lineární.

Je také bráno v potaz, že význam oslavování novodobých událostí se může ve vnímání individuálních členů lišit.

Klíčová slova: *židovské svátky, performance, židovská identita, komunita, vznikající kvalita performance, novodobé svátky, Česká unie židovské mládeže, Česká republika*

Abstract

Jewish festivities make an important part of Jewish culture. Their form has long stabilized and become fixed through years. This thesis would ascertain the importance of these festivities within the community of the Czech Union of Jewish Students, The community comprises persons from fifteen to thirty-five years of age. During my research there were sixty one members. These youths gather to celebrate important feasts in the Jewish year, and sometimes even to celebrate together the weekly feast of Sabbath with the community of Moishe house, as I was allowed to witness. This work examines the feasts through the concept of "performance", concept known from Victor Turner and widely used by Richard Bauman. The research was conducted by the means of empirical evaluation, structured dialogues, questionnaires. The study concludes the performance of these festivities shows signs of the so called "emergent quality", a term invented by Richard Bauman. This creative aspect is an important way of expressing and confirming the identity of the given community. It also reflects and reacts to the actual facets of the community, and so keeps its culture "alive". This work shows that celebrating the feasts with the Union may provide Jewish persons who do not belong to any strict division of Judaism with a sense of community they would otherwise miss.

The thesis also examines the ability of these festivities to create a structure of time, separating the ordinary time from the liminal space of the festive hours. The members can understand time cyclically through this space, even though the passage of time in Torah is linear. In case of the celebration of more recent, historical feasts, different attitudes towards their importance, reflecting different backgrounds of the individuals, are also noted.

Keywords: *Jewish festivals, performance, Jewish identity, community, emerging quality of performance, modern festivals, Czech Union of Jewish Students, Czech Republic*

OBSAH

ÚVOD 1

1	KONCEPT PERFORMANCE	3
1.1	VICTOR TURNER	4
1.2	RICHARD SCHECHNER	5
1.3	ERVING GOFFMAN	7
1.4	RICHARD BAUMAN	7
2	METODOLOGIE.....	11
2.1	POUŽITÉ METODY	11
2.1.1	<i>Zúčastněné pozorování .....</i>	<i>11</i>
2.1.2	<i>Rozhovory .....</i>	<i>12</i>
2.1.3	<i>Dotazník.....</i>	<i>13</i>
2.2	ETICKÝ PŘÍSTUP	14
2.3	VÝBĚR INFORMÁTORŮ A VSTUP DO TERÉNU	14
2.4	PŘEDSTAVENÍ ZKOUMANÉ SKUPINY	16
2.5	ZÁVĚREČNÁ ANALÝZA	17
3	POPIS ZKOUMANÝCH ŽIDOVSKÝCH SVÁTKŮ.....	18
3.1	VYSOKÉ SVÁTKY	18
3.1.1	<i>Roš ha – šana.....</i>	<i>18</i>
3.1.2	<i>Hrozné dny.....</i>	<i>20</i>
3.1.3	<i>Jom kipur .....</i>	<i>20</i>
3.2	POUTNÍ SVÁTKY	22
3.2.1	<i>Pesach.....</i>	<i>22</i>
3.2.2	<i>Šavuot .....</i>	<i>25</i>
3.2.3	<i>Sukot .....</i>	<i>27</i>
3.3	VÝZNAMNÉ DNY	29
3.3.1	<i>Chanuka.....</i>	<i>29</i>
3.3.2	<i>Purim .....</i>	<i>33</i>
3.3.3	<i>Jom ha-acmaut.....</i>	<i>35</i>
3.4	ŠABAT	35
3.4.1	<i>Havdala.....</i>	<i>37</i>

3.5	PRŮBĚH SLAVENÍ U ČUŽM.....	38
3.5.1	<i>Sederová večere .....</i>	38
3.5.2	<i>Šavuot a Havdala.....</i>	39
3.5.3	<i>Slavení Nového roku .....</i>	40
3.5.4	<i>Návštěva synagogy na Jom kipur .....</i>	41
3.5.5	<i>Posezení v suce .....</i>	42
3.5.6	<i>Šabat v izraelském stylu.....</i>	42
3.5.7	<i>Oslava Chanuky.....</i>	42
3.5.8	<i>Purimový večer .....</i>	43
3.5.9	<i>Den výročí nezávislosti Izraele.....</i>	44
4	VÝZNAM SLAVENÍ.....	45
4.1	ANALÝZA PERFORMANCÍ	45
4.2	KOMUNITA, ŽIDOVSKÁ IDENTITA A ČUŽM	47
4.3	TVŮRČÍ ASPEKT A VZNIKAJÍCÍ KVALITA PERFORMANCE	57
4.4	STRUKTURA ČASU	62
4.5	NOVODOBÉ UDÁLOSTI.....	66
	ZÁVĚR.....	69
	SEZNAM LITERATURY	71
	SEZNAM INFORMÁTORŮ/INFORMÁTOREK.....	75
	Z ROZHOVORŮ	75
	Z DOTAZNÍKU	75
	PŘÍLOHA 1. SLOVNÍK POUŽITÝCH POJMŮ.....	76

Poděkování

Ráda bych poděkovala v první řadě svému vedoucímu diplomové práce panu docentu Janečkovi za všechny konzultace a rady.

Dále pak moje velké díly přináležejí samotným informátorům z České unie židovské mládeže, kteří mi vždy ochotně vyšli vstříc.

Nakonec pak také děkuji své rodině za podporu během psaní.

Úvod

Téma mé diplomové práce se formovalo postupně. Od začátku jsem věděla, že bych ráda psala diplomovou práci zaměřenou na fenomén židovství, nejprve jsem však uvažovala nad možností zkoumat koncept čistého a nečistého v židovství v duchu prací Mary Douglas a funkci tohoto rozlišování v současnosti u mladých neortodoxních Židů. Po rozhovoru s jedním mým gatekeeperem, z České unie židovské mládeže, jsem však získala dojem, že zaměřit se na tento koncept by bylo poměrně komplikované, protože by bylo nutné tento koncept pravděpodobně zúžit jen na jeden konkrétní způsob rozlišování čistého a nečistého, například ve stravě, v očistě těla apod... Zároveň jsem tímto setkáním získala pozvání na židovský svátek pesach, kde jsem měla možnost sledovat, jakým způsobem mladí neortodoxní lidé slaví a performují svou židovskou identitu, takže jsem se rozhodla se zaměřit právě na svátky, které Česká unie židovské mládeže organizuje. Jedná se většinou o kalendářní svátky v průběhu roku, výjimečně o společný šabat ve spolupráci s komunitou Moishe house. Mým plánem bylo nahlížet na tyto svátky, události, jako na performance a potvrdit si, zda je možné na ně tento koncept zdárně aplikovat. V práci s konceptem performance jsem vycházela z děl humanitních vědců, kteří svými myšlenkami studium performance formovali, jako byl například Victor Turner, Richard Schechner, nebo Erving Goffman. Zásadní je pro mě ale Richard Bauman a jeho vlivné studie o performanci. V rámci konceptualizace performance jsem zjišťovala, jakou funkci má slavení židovských výročních svátků pro danou komunitu, a také jakým způsobem k performování židovské identity u těchto mladých lidí dochází. Výzkumná otázka mého bádání byla tedy zpočátku do určité míry otevřená. V průběhu výzkumu jsem však postupně vysledovala několik hlavních linií, kterým jsem se později v rozhovorech více věnovala. Jedná se především o kreativní živost performance a schopnost spontánně reagovat na aktuální podněty, Baumanovými slovy tedy vznikající kvalitu performance, dále jsem určila funkci komunitní, která je utvářena různými specifickými podmínkami.

Podstatným zjištěním bylo i vnímání cykličnosti času ve slavení svátků, které, přestože Tóra má tradici lineárního vnímání času, je pro dané informátory velice důležité. Stejně tak jako časová struktura, která se díky slavení výročních svátků utváří.

Zároveň jsem nemohla přehlédnout i to, že některé svátky byly v dané komunitě více vyhledávány než jiné, stejně tak některé svátky byly náboženského charakteru, zatímco jiné spíše sekulárního či historického. I to jsem se rozhodla ve výzkumu vzít v potaz a zařadit do diplomové práce.

Oproti mé bakalářské práci tento aktuální výzkum byl vyloženě postaven na zúčastněném pozorování, protože bakalářskou práci jsem psala v čase pandemie Covidu 19 a také se jednalo o téma, kde nebylo možné plně zúčastněně pozorovat. Tato skutečnost mi byla užitečnou zkušeností a mně osobně velmi těší, že terén mi zůstal i po dopsání otevřen.

Práce se sestává z několika částí. První část, teoretická, se zabývá nejprve vývojem konceptu performance a jeho využití v antropologii, neboť pokud je na začátku výzkumu třeba si potvrdit, že daný fenomén lze považovat za performanci, je nutné také uvést, jakým způsobem bylo s tímto termínem nakládáno. Nejvíce se však zaměřuji na teze Richarda Baumana, z jehož díla vycházím a jehož myšlenky užívám v závěrečné analýze.

Následuje metodologická kapitola, která rozebírá empirické metody užívané během výzkumu jako je zúčastněné pozorování nebo rozhovory. Metodologie také obsahuje důkladný popis, jak terénní výzkum probíhal, kolika svátků jsem se zúčastnila a jak probíhal přepis nahraných rozhovorů.

Třetí kapitola je již částečně praktická. Nejprve ale uvádím popis slavení židovských svátků, tak jak je to popsáno v literatuře, jsou zmíněny příčiny a souvislosti některých aspektů slavení, aby případný čtenář měl představu o tom, jak ustálený způsob slavení vypadá a jak jej slaví i více ortodoxní Židé. Vycházím jak přímo z Bible, tak i z odborných knih autorů jako je Bedřich Nosek, Pavla Damohorská, nebo například Pavel Sládek. Souběžně ale zmiňuji i některé více současné a neortodoxní zajímavé detaily. Na tuto část kapitoly navazuje popis židovských svátků, kterých jsem se zúčastnila s Českou unií židovské mládeže.

Poslední kapitola je věnována závěrům z analýzy a interpretace výzkumu. Na ni navazuje závěr, kde jsou tyto závěry zrekapitulovány, seznam literatury a informátorek, a nakonec slovník pojmů, protože jsem si vědoma, že v práci jsou užity některé termíny, které je třeba stručně vysvětlit.

1 Koncept performance

Pojem performance byl převzat z divadelních věd, ale záhy se stal vlivným v sociálních vědách. Práce s pojmem performance do určité míry spojuje různé vědní obory, slovy Ronalda L. Grimese: „*Není překvapením, že „performance“ se stala důležitým konceptuálním mostem mezi disciplínami.*“ (Grimes, 2004, str. 109. [překlad z anglického jazyka vlastní])¹. Mezi významné akademiky pracující s pojmem performance můžeme zařadit kupříkladu Richarda Schechnera a Victora Turnera, kteří vycházeli z podobnosti mezi divadlem a rituálem, nebo také sociologa Ervinga Goffmana, který aplikoval divadelní teorii na každodenní život. Jejich teze se zaměřením na práci s pojmem performance jsou více rozvinuty v následující podkapitole. V diplomové práci jsou však nejvíce rozpracovány myšlenky folkloristy Richarda Baumana. Richard Bauman zaměřil koncept performance na vypravěčskou situaci a na folklor. Významné je, že pracuje s kreativní složkou performance, její funkcí pro komunitu, což je pro tuto práci klíčové. (Carlson, 2013; Bauman, 1975; Turner, 1982; Schechner, 1994) Užívání dramatických pojmů jako je například pojem „role“ můžeme nalézt již v roce 1930. Teorie performance však začíná být vlivnou až od roku 1950 (Grimes, 2004, str. 109). Za jednoho z prvních výzkumníků, kdo s tímto pojmem pracoval, můžeme považovat Milтона Singera, který se v roce 1954 vypravil do Indie. Milton Singer měl v plánu zkoumat kulturní vzorec Indie. Když se však radil se svým indickým přítelem a konzultantem, jak by mohl takový výzkum uskutečnit, bylo mu doporučeno, aby se zaměřil na rituály, festivaly, modlitby, hry, tedy kulturní performance, a skrze ně na kulturu dané společnosti nahlédl (Grimes, 2004, str. 110). Milton Singer zjistil, že kulturní performance představují konkrétní jednotku kulturní struktury, která je pozorovatelná a je jí možné zaznamenat fotograficky, a v této jednotce se objevují hodnoty dané kultury. Díky tedy těmto nejvíce patrným částem je možné vstoupit do celkové kultury, což by jinak kvůli omezenosti terénního výzkumu nebylo možné. (Grimes, 2004; Carlson, 2013) Milton Singer také zaznamenal, že kulturní performance mají shodné rysy jako je začátek a konec, daná doba trvání, program, důvod pro konání, vybraní umělci... Tyto rysy odkazují ke konceptu divadla a Singerův postoj měl vliv na další rozvoj konceptu performance. (Grimes, 2004; Carlson, 2013)

---

¹ Originální text citace: „*So it should be no surprise that „performance“ has become an important conceptual bridge among disciplines.*“ (Grimes, 2004, str. 109).

1.1 Victor Turner

Victor Turner ve své knize *Průběh rituálu* velmi podrobně rozebírá schéma rituálu jako sociálního dramatu. Navazuje na koncepci přechodového rituálu Arnolda van Gennepa, který hovoří o třífázové struktuře rituálu, tedy o odloučení, liminalitě a přijetí. Toto třífázové pojetí Victor Turner aplikuje na sociální konflikt. Konflikt se objeví v dané společnosti, a ta na něj odpovídá rituálem. V jeho pojetí je však zcela zásadní fáze liminality, při níž dochází k otevření prostoru pro změnu. Liminalita je tedy zcela zásadní, jak ve své knize mnohokrát zdůrazňuje. Celou strukturu rituálu jako sociálního dramatu můžeme tedy rozdělit do těchto čtyř fází. Okamžik, kdy se objevuje konflikt, dochází k narušení vztahů, norem, společností postupuje napětí. Druhá fáze, kdy je konflikt odhalen a zdá se být neřešitelným, můžeme tedy hovořit o krizi v dané společnosti. Následuje náprava, obvykle v podobě rituálu. Konflikt je tedy v liminální fázi vyřešen, jsou přijata řešení a může dojít k poslední čtvrté fázi, fázi re-integrace, tedy znovu přijetí. (Turner, 2004) Ze stručně načrtnutého schématu je jasné patrné, že se inspiruje právě divadelní hrou. Této podobnosti se Victor Turner věnuje v další knize s názvem *From Ritual to Theatre: The Human Seriousness of Play*, která je výhradně založena na podobnosti rituálu a divadelní hry. V knize je dokonce zmíněn experiment, kdy studentům divadelních studií bylo zadáno hrát rituál kmene, který Victor Turner zkoumal. Turner viděl ve struktuře divadla rituál. Jsou zde rozděleny role, dění přihlíží publikum, které současně s příběhem odehrávaným na jevišti prožívá vznikající konflikt na začátku dění, napětí, krizi a nakonec rozuzlení, po němž následuje úleva, radost a určité obohacení. (Turner, 1982)

Victor Turner zde zdůrazňuje také čas, do něhož rituál či divadelní hra spadají. Píše, že rituál obzvláště v kmenových společnostech spadá do sféry času posvátného, zatímco běžné činnosti se nacházejí v čase profánním. V současných společnostech se čas zpravidla dělí na čas práce a volný čas. (Turner, 1982) Turner je totiž přesvědčen, že čas volná a čas odpočinku vznikl v moderních industriálních společnostech. (Carlson, 2013) Během volného času obvykle dochází k činnostem, které se nacházejí mimo strukturu práce, tedy k zábavě. Zábava je jakýmsi osvobozením od institucionálních závazků, z rytmu práce. Je to svoboda vstoupit do nových symbolických světů zábavy, sportu a her. (Turner, 1982) Divadlo je bezpochyby řazeno do času zábavy. Nicméně přestože by se zdálo, že práce v kmenových společnostech je automaticky řazena do sféry profánní, Victor Turner píše, že v rámci rituálu také dochází k práci, ovšem ne k práci jako práci, jak

ji známe, ale k práci ve smyslu konat².(Turner, 1982) Zároveň však zábava v rituálu hraje také důležitou roli, neboť v okamžiku liminality právě hravá kreativita má často vliv na kýžený výsledek rituálu. (Turner, 1982; Schechner, 1994) Pokud tedy čas zábavy a hry s tím spojené v industriálních společnostech srovnáme s hravou činností v rituálu v posvátném čase kmenových společností je pravděpodobné, že onen tvůrčí aspekt v rituálech liminalita se bude lišit. Victor Witter Turner proto hovoří o liminálním a liminoidním. (Turner, 1982)

Victor Turner proto rozděluje liminální a liminoidní. (Turner, 1982) Liminalita je jednak fází rituálu, kdy se jedinec nachází mimo veškeré struktury. Může to být v případě přechodových rituálů mladí jedinci, kteří jsou již v rámci staré identity vyloučeni ze společnosti, ale ještě nejsou ani znovu přijati v rámci své nové identity. Během takovéto fáze podle Turnera mezi nimi dochází k zakoušení stavu *communitas*, tedy určitému ryzímu lidství. Zároveň však liminalita může být přímo stálým stavem, který si některé komunity volí, Turner uvádí příklad prvních františkánů, kteří stavu *communitas* dosahovali úplnou chudobu a rovností. V tom případě se pak jedná o liminální hnutí *communitas*. (Turner, 1982) Nicméně v moderní industriální společnosti Turner pracuje namísto s pojem liminální s pojem liminoidní. Tento stav je velmi podobný stavu liminality, ovšem obvykle je mnohem více individuální, kreativní. Právě zábava, herní aktivity můžeme dle Victora Turnera považovat za liminoidní. (Turner, 1982; Carlson, 2013)

1.2 Richard Schechner

Teatrolog Richard Schechner se o koncept performance stejně tak jako o podobnost mezi divadlem a rituálem také výrazně zajímal. (Carlson, 2013) Píše: „*Rituály jsou performativní: jsou to uskutečnitelné úkony a jejich předvedení je ritualizováno: jsou kodifikovány a opakovány*“ (Schechner, 1994, str. 613.[překlad z anglického jazyka vlastní]).³ Tvrdí, že rozdíl se však nachází v tom, že rituál vyzdvihuje účinnost, ať už se jedná o uzdravování, iniciační praktiky či pohřbívání, zatímco divadlo zdůrazňuje zábavu

---

² Kniha je psaná v anglickém jazyce a zde konkrétně používá slovo: „*to do, act*“ (Turner, 1982)

³ Originální citace: „*Rituals are performative: they are acts done; and performances are ritualized: they are codified, repeatable*“ *Rituals are performative: they are acts done; and performances are ritualized: they are codified, repeatable*“ (Schechner, 1994, str. 613).

(Schechner, 1994, str. 613). Divadlo může být uskutečněno kdekoliv a kdykoliv se lidé sejdou. Rituály se naopak konají podle určitého plánu a na vybraném místě a ve skutečnosti nezáleží na tom, kolik lidí dorazí. (Schechner, 1994, str. 613) Přesto však ukazuje, kolik shodných rysů mají. Tanec, masky, zpěv, hraní rolí bohů či démonů a mnohé další. Také stejně jako Victor Turner poukazuje na roli zábavy v rituálu a v divadle. (Schechner, 1994)

Jako jeden z příkladů uvádí období paleolitické Evropy, kdy se jednotlivé skupiny setkávali v určitém cirkulujícím cyklu na území, které nikomu nepatřilo, kde se zpravidla setkávali s dalšími skupinami, sdíleli jídlo, zboží, techniky a také tance, zpěvy a příběhy. (Schechner, 1994, str. 618–620) Píše, že tyto události začínající setkáním skupin na speciálně určeném místě, performance, k nimž při nich docházelo, sdílení jídla, a nakonec zakončení poukazuje na divadelní vzorec. (Schechner, 1994)

Vztah mezi rituálem a divadlem je podle Schechnera vztahem mezi účinností a zábavou. Nejsou to však opaky, ale spíše dva souvislé póly, mezi nimiž se mohou nacházet činnosti, které stojí jaksí mezi nimi. Navrhuje dokonce určité rozlišení.

Divadlo	Rituál
Zábava	Výsledky
Pro ty, kteří jsou tady	Pro Božské jiné
Performer ukazuje naučené schopnosti	Performer je posedlý v transu
Individuální kreativita	Kolektivní kreativita
Diváci sledují	Diváci se účastní
Diváci oceňují	Diváci věří
Kritika vzkvétá	Kritika je odrazována

(Schechner, 1994, str. 622. [překlad z anglického jazyka vlastní])

Schechner takto poukazuje na to, že o tom, zda se jedná o rituál či divadlo, mnohdy rozhoduje kontext a funkce. Je-li hlavním účelem uzdravit či se obrátit k transcendentálním Božským předkům, bude se performance považovat za rituál, ovšem je-li hlavním účelem zábava, pravděpodobně se jedná o divadlo. (Schechner, 1994) Nicméně, jak Richard Schechner píše, žádná performance není čistě o účinnosti či pouze o zábavě, protože se

dosti často prolínají v jedno. (Schechner, 1994) Rozdílné může být také to, že v divadle mohou diváci vyjádřit svůj nesouhlas a nehrozí jim žádná sankce, pokud nedorazí. V rituálu však hrozí, nedostaví-li se, obvykle jsou to oni, kdo trpí. „*Nebo jinými slovy, účastníci rituálu na něm závisí, zatímco v divadlo závisí na účastnících*“ (Schechner, 1994, str. 626.[překlad z anglického jazyka vlastní]).⁴

1.3 Erving Goffman

Další, kdo pracoval s divadelní teorií je sociolog Erving Goffman, který napsal knihu *Všichni hrajeme divadlo*, kde pracuje s pojmem rámeček a role. Rámeček podle něho je něčím, v čem se odehrává naše každodenní interakce s okolím. Rámečky mohou být jak sociální, tak i přírodní. Přírodní nám určuje podmínky, kterým se nějakým způsobem přizpůsobujeme, zatímco v sociálním rámci se odehrává komunikace, přiřazují se významy, dochází k jejich změně, upřesňování, stejně tak jako k naplňování přání apod... Všichni hrají v různých rámečcích různé role. (Goffman,1999)

Abychom porozuměli situaci, ke které dochází v rámečcích, musíme znát klíč a šifrování. Tam, kde není znát klíč (neboli pravidla), dochází ke klamání (takzvané fabrication). Situace, kde všichni znají pravidla (šifrování), jsou podle Ervinga Goffmana například obřady, hra. Dochází totiž k nácvičení situace. V obřadech také bývá velmi časté, že činnost, kterou známe z jiného rámečku užijeme v novém rámci, všem je ale jasné, že se nejedná o skutečnost. (Goffman, 1999)

1.4 Richard Bauman

S pojmem performance pracoval také Richard Bauman. Zmíním především jeho esej *Verbal Art as Performance*, tedy *Slovesné umění jako performance*, protože obsahuje výzkum kreativní a situačně variabilní složky performance. Užívá termín performance s ohledem na dvojí smysl tohoto pojmu. Performance označuje, jak uměleckou činnost tedy vytváření folkloru, tak i uměleckou událost – tedy situaci performance, která zahrnuje, jak

---

⁴ Citace v originále: „*Or, to put it another way, the participants in ritual depend on it, while theatre depends on its participants*“ (Schechner, 2002, str. 626).

performera, uměleckou formu, publikum, tak i uspořádání. Tento dvojitý smysl je důležitý pro přístup k performanci. (Bauman, 1975, str. 290)

Bauman poukázal na to, že performance je komunikativní fenomén, čímž přesměroval mimo jiné pozornost k výzkumu folkloru jako způsobu komunikace. Tento komunikativní fenomén se stává charakteristickým dle aktivity daných účastníků. Richard Bauman tedy považuje performanci za niť, která poutá dohromady různé žánry do jednoho sjednoceného způsobu slovesného umění. (Bauman, 1975, str. 291) Zdůrazňuje, že je důležité nezkoumat jen texty, záznamy folkloru, ale zkoumat folklor skrze performanci samu. (Bauman, 1975)

Stejně jako Victor Turner nebo Richard Schechner si je Bauman vědom toho, že je třeba brát v potaz místo konání, stejně tak jako událost, kvůli které se performance koná. Performance se může konat jen pro zábavu i za konkrétním účelem. Stejně tak performance má určitá pravidla a role účastníků. Je zde performer, publikum, ale jsou možné i další role, od některých rolí mají ostatní velká očekávání, od jiných nikoliv. Také očekávání od role performera se liší. V některých kulturách musí performer projít dlouhým tréninkem, přípravu a talent, tomu tak je kupříkladu u japonských vypravěčů, v jiných tomu tak není. (Bauman, 1975)

Bauman hojně pracuje s termínem rámeček Gegoryho Batesona, a navazuje na Ervinga Goffmana a jeho teorii rámců, kdy rámečkem je sama situace performance. (Bauman, 2002; Bauman, 1975) V rámci této teze užívá také termín klíčování. V performanci se klíčování použije pro změnu v další komunikaci. Má vliv na to, jakým způsobem se další sdělení předají. Klíčováním performance může být třeba i určitý specifický rytmus stejně tak jako konkrétní fráze, či slovo. Uvádí různé příklady jako v Anglii tradiční formulaci: „*I'm a poet and I don't know it; my feet show it, they're longfellow.*“ (Bauman, 1975, str.296) Na Bahamách mají pro klíčování situace slovo *Bunday*, který neznamena nic konkrétního, jen dává znamení, pro začátek vyprávění starého příběhu. Něčím takovým může být anglické *Unce upon the time*, nebo české *Bylo, nebylo*. Jedná se o úvodní a závěrečné formule pohádky. (Bauman, 1975, str. 296) Bateson to nazývá metakomunikací, komunikací o komunikaci. Rámeček je podle něho metakomunikativní. Jakákoliv zpráva, která definuje rámeček a předá jedinci instrukce a umožňuje pochopit situaci je klíč. Rámečkování je dosaženo pomocí kulturně konvenční

metakomunikace. (Bateson, 2000; Bauman, 1975, str. 295) Klíč v performanci můžeme považovat za komunikační prostředek, který signalizuje, že se nějaký akt vyjádření performuje. (Bauman, 1975, str. 298)

Rámec nemusí být vždy performancí. Uvádí řadu příkladů. Jedním z nich je výzkum antropoložky Elinor Keenan, která uvádí, že v nativní terminologii v oblast náhorní plošiny v Madagaskaru rozlišují dva druhy konverzace. Konverzace s názvem resaka je neformální, kabary je naopak mluva během ceremonií. Píše, že kabary je ohnisko tradice a také ohnisko uměleckého vyjádření. Starší lidé často hodnotí dovednosti řečníků po představení. (Keenan, 1973, 1974; Bauman, str. 293) Tento rámec je tedy jistě performancí. Dalším příkladem je rozlišení tří druhů vypravěčských promluv v Chamule v Mexiku podle Garyho Goossena. Rozlišuje běžnou mluvu, mluvu/projev pro ty jejichž srdce jsou rozpálená, a nakonec čistý projev. Zde je posuzována nikoliv kvalita performance, ale intenzita rámce, podle který jsou performancí druhý a třetí projev, kdy u čistého projevu je intenzita nejvyšší. Pro lidi z Chamuly teplo symbolizuje vše dobré a krásné, je odvozeno od síly slunečního boha. Přecházení z běžné mluvy na čistou řeč zvyšuje teplo, a tím i estetickou a etickou hodnotu. (Bauman, 1975str. 297; Goossen, 1972, 1974)

Bauman rozebírá také roli performerera a publika. Performer je zkoumán publikem a hodnocen. Umělec, performer, musí zpravidla pracovat na dvou úrovních. Na jedné dané úrovni, kterou je předem stanovený začátek konec, nebo délka písně. Je tu však i druhá úroveň. Úroveň flexibilní a spontánní, kdy reaguje například na to, jak publikum přijímá jeho vystoupení a podle toho přizpůsobuje svůj výstup. Performer má také možnost získat díky performanci moc nad publikem. Buman uvádí příklad, kdy chlapec pomocí vtípů ovládne situaci a vytvoří novou strukturu. Pokud však performer takto vytváří strukturu, která je v rozporu s konvencemi dané společnosti, zpravidla je vystaven na její okraj. Nicméně tato kreativní, situační a inovativní funkce v performanci, jak Bauman zmiňuje, je důležitá pro přijetí nové struktury, jak ještě níže zmíním. (Baumann, 1975)

Je třeba brát v potaz i situaci. Když Joel Sherzer zkoumal tři druhy událostí, při nichž dochází k performanci, v San Blas Cuna, zaobíral se konkrétně léčivým rituálem, ceremonií dívčí puberty a událostí sněmu, zjistil, že ke každé události se pojí určitá role, verbální projev a styl. Ovšem, když mladé dívky zjistily, že má o jejich projev zájem a že jej bude nahrávat, začaly spontánně jiný projev pojící se původně k události kongresu.

Bauman toto imitování projevu určeného dospělým mužům nazývá přerámováním, které dívky předvedly z důvodu odpovědnosti k publiku. (Bauman, 1975, str. 299–300; Sherzer, 1974)

„*Tím, že dívky vzaly prvky ze strukturovaného konvenčního systému performance dané komunity a užily je novým, kreativním a překvapivým způsobem, vytvořily tak nové druhy performance.*“ (Bauman, 1975, str. 301) Přerámovaly konvenční druh performance do jiného způsobu komunikace. Konvenční druh performance si půjčily do odlišného rámce. Strukturovaný konvenční systém se tak stal zdrojem pro kreativní manipulaci, jako základ, na kterém může dojít ke komunikační transformaci. (Bauman, 1975, str. 301)

Tento tvůrčí aspekt v performanci nazývá Bauman dále „*emergent quality of performance*“. (Bauman, 1975, str. 302) V překladu bychom to nazvali vznikající kvalita performance. Bauman však píše, že kromě struktury textu a struktury události můžeme určit ještě třetí strukturu, která vzniká během performance, a tou je struktura sociální, která také může vznikat v sociálních interakcích během performance. (Bauman, 1975, str. 304) S tím souvisí pochopitelně role, které v performanci jedinci zauímají.

Baumanova esej směřující obor folkloristiky směrem k performanci a jejímu komunikačnímu a tvůrčímu aspektu poskytuje potenciál pro další výzkum. Především myšlenka, že pod vlivem změny se zavedený vzorec performance přizpůsobuje novým okolnostem a vzniká nová struktura. (Bauman, 1975, str. 304)

Přestože v současné době někteří badatelé směřují k užívání termínu *praxis* a chtějí ve výzkumu především folkloru opustit pódium divadla a propojit výzkum s žitou realitou a společností, pro můj výzkum je koncept performance užitečný právě proto, že se zaměřuje na konkrétní událost a konkrétní skupinu lidí. (Bronner, 1988)

2 Metodologie

Terénní výzkum se sestával v první řadě ze zúčastněného pozorování a v druhé řadě pak z polostrukturovaných rozhovorů, protože kdybychom jen zúčastněně pozorovali, mohli bychom se o některých závěrech jen domnívat a nepotvrdit si je samotnými informátory, zatímco kdybychom pouze spoléhali na rozhovory, mohli by některé skutečnosti být ovlivněny například výběrem informátora, nebo jejich motivací. Zdá se tedy nejlepším řešením doplnit zúčastněné pozorování jakožto hlavní metodu antropologického výzkumu rozhovory. (Hammersley a Atkinson, 2019) Doplnkově pak byly zvoleny dotazníky kvůli přání některých informátorů.

2.1 Použité metody

2.1.1 Zúčastněné pozorování

Terénní výzkum byl založen především na metodě zúčastněného pozorování. Této metoda je spjata s antropologem Bronislawem Malinowskim, který tuto metodu využíval například při výzkumu na Trobriandových ostrovech, a také ji vymezil, nebo také s Franzem Boasem. (Burgess, 1982; Calhoun, 2002)

Ve *Slovníku sociálních věd* je zúčastněné pozorování definováno jako: „*Výzkumná metoda v antropologii, která zahrnuje hluboké ponoření do dané kultury a účast na jejích každodenních aktivitách.*“⁵ (Calhoun, 2002, str. 354[překlad z anglického jazyka vlastní])

Přestože je mnoho návodů, jak vést terénní výzkum, jak Robert G. Burgess zmiňuje v kapitole *Approaches to Field Research* z knihy *Field research*, neexistuje jeden návod na terénní výzkum, protože ten je vždy odlišný. Záleží na výzkumníkovi samotném, stejně tak jako na zkoumané komunitě, na daném tématu výzkumu i na dalších metodách. (Burgess, 1982)

U terénního výzkumu se za minimální dobu strávenou s komunitou považuje jeden rok. Zúčastněné pozorování při slavení židovských svátků u České unie židovské mládeže probíhalo déle než rok vždy během svátků, při nichž se členové dané komunity scházeli.

---

⁵ 1 Citace v angličtině: „*A method of research in anthropology which involves extended immersion in a culture and participation in its day-to-day activities.*“ (Calhoun, 2002, str. 354)

Během slavení jsem se plně účastnila děje jako ostatní členové. Dle mého názoru jsem skutečně vstoupila ve své podstatě jako nový člen do neznámé komunity. Také mi zprvu chvíli trvalo, než jsem se zorientovala a přestala se cítit jako outsider.

O vztazích mezi informátorem a výzkumníkem se vede dlouhá debata již od roku 1940. (Calhoun, 2002) O tom se ještě zmíním níže v podkapitole pojednávající o etice výzkumu. Mohu však podotknout, že vztah mezi mnou a informátory nebyl žádným způsobem nerovný. Informátorům jsem vždy vysvětlila, co přesně mě zajímá, a náš vztah zůstával na přátelské, ale profesionální rovině. Mnozí informátoři byli studenty v některých případech příbuzných oborů, takže měli do tématu jistý vhled.

V této podkapitole zabývající se zúčastněným pozorováním bych také ráda zmínila, že zúčastněné pozorování probíhalo částečně i na sociálních sítích. Postupně jsem totiž měla možnost vstoupit například do uzavřeného profilu na Instagramu, kde jsem měla přehled o tom, jaká událost se bude kdy konat, také jsem mohla vidět vždy po události příspěvek s fotografiemi, což mi bylo jistě užitečným. Nejsem si přímo jistá, zda lze tuto doplňkovou část zúčastněného pozorování nazývat netnografií či digitální antropologií a oddělovat to jako zvláštní metodu, protože v tomto případě se jednalo skutečně spíše o doplněk zúčastněného pozorování a také jako způsob komunikace, kontaktování.

2.1.2 Rozhovory

Další metodou, kterou jsem využila byly rozhovory. Užívala jsem především polostrukturovaný rozhovor nebo také nestandardizovaný rozhovor, který bývá obvyklým pro kvalitativní výzkum. Měla jsem tedy již dopředu připravenou určitou strukturu a otázky, které jsem potřebovala zodpovědět, zároveň jsem však v rámci vedení rozhovoru nechávala prostor informátorům, aby mohli sdělit, co jim připadá důležité, pokládala jsem doplňující dotazy nebo nové otázky týkající se tématu, když mě během rozhovoru napadlo něco, co by bylo dobré ještě zodpovědět. (Hammersley a Atkinson, 2019)

Co se týče připravených otázek, stávalo se, že jsem některé otázky upřesňovala, aby informátor dobře rozuměl otázce a pochopil, co mě v dané otázce zajímá. V tom také spočívá velká výhoda rozhovorů tváří v tvář, jak zmiňuje i Hammersley a Atkinson v

kapitole *Oral accounts and the role of interviewing*, neboť jsem se několikrát musela uchýlit i k dotazníkům, a zde tuto možnost nemám. (Hammersley a Atkinson, 2019)

V rámci rozhovoru jsem také položila alespoň jednu, často právě úvodní otázku, tzv. příjemnou, ptala jsem se konkrétně na to, jaký svátek je nejoblíbenější pro danou osobu. Jak píše Hammersley a Atkinson v již zmiňované kapitole *Oral accounts and the role of interviewing*, tato otázka může navodit příjemnou náladu a zamezit pochybnostem o tazateli. (Hammersley a Atkinson, 2019) Nicméně pro mě se záhy tato otázka stala i důležitou, protože napomáhala tomu, že informátor se více „rozmluvil“ o svých osobnějších pocitech spojených s některými svátky.

Rozhovory jsem, bylo-li to možné, nahrávala se svolením informátorů. Nahrávala jsem je na svůj telefon, odkud jsem následně rozhovor s číslem informátora a datumem nahrávání přenesla do svého počítače. Poté následoval přepis celého rozhovoru a až nakonec jsem nahrané rozhovory přendala na DVD pro případné vyžádání.

Rozhovory se většinou konaly v kavárně nebo tam, kde si přál sám informátor. Také i během zúčastněného pozorování jsem o svátcích a tématu, které mě zajímalo, hovořila s účastníky, jednalo se o velice neformální, ale užitečné rozhovory, které vznikly ve spontánní interakci.

2.1.3 Dotazník

Ne ve všech případech jsem měla možnost vést osobní rozhovor, přestože pro mě je osobní rozhovor vždy prioritou především proto, že vzájemná domluva a působení hraje v rozhovoru významnou roli, a také proto, že dotazníky nejsou příliš oblíbenou metodou v sociokulturní antropologii. Je však třeba se zařídit především podle přání a potřeb informátorů, jak říká můj vedoucí práce pan docent Janeček, takže jsem v několika případech užila dotazník.

Použila jsem klasický formát dotazníků Google, které jsou automaticky anonymní, je zde možné dát otázku jako volitelnou, nebo povinnou, je možné nastavit otevřené odpovědi, stejně tak jako nastavit možnosti k vybrání jedné z variant, v náhledu také

můžeme vidět graf. Já jsem zvolila spíše povinné otázky a také s otevřenou odpovědí, aby se mohli dotazovaní rozepsat dle libosti.

Na dotazník mi členové zkoumané skupiny odpověděli mnohem rychleji a ochotněji, a to hlavně z časových důvodů (většinou se jednalo o studenty).

V celkovém součtu jsem nahrála pět rozhovorů tváří v tvář a u pěti informátorů jsem odpovědi získala skrze dotazník. Samozřejmě s dalšími informátory jsem hovořila během slavení svátků, pro mě jsou však nejdůležitější výpovědi, které vznikly v rozhovorech tváří tvář a které jsem měla také možnost nahrávat. Pro tyto rozhovory jsem také vybrala informátory, kteří se slavení účastní pravidelně a stejně tak jsou aktivními členy komunity.

2.2 Etický přístup

Při výzkumu jsem postupovala podle antropologického etického kodexu s celým názvem Etický kodex České asociace pro sociální antropologii CASA. (CASA) Řídila jsem se jím především v přístupu k informátorům, jejich informovanosti, kdy jsem všechna užitá data také anonymizovala. V citaci tak uvádím vždy pouze Informátor a číslo, k tomu poté už jen datum rozhovoru. Je třeba ale zmínit, že píšou informátor nebo informátorka, odlišuji tedy gender. Informátorům jsem také vše vysvětlila a výzkum vznikl ve vzájemné spolupráci.

Pokud o to informátor stál, měla jsem připravené i informované souhlasy. Vzor informovaného souhlasu jsem získala v průběhu bakalářského studia v rámci semináře s odbornou přípravou na terénní výzkum, zde mohl informátor například zaškrtnout, jestli chce být anonymizován.

2.3 Výběr informátorů a vstup do terénu

Prvního z gatekeeperů jsem kontaktovala přes sociální síť konkrétně platformy Instagram. Protože mě téma židovství a židovské identity a to především u mladých osob zajímalo již delší dobu, obrátila jsem se na informátorku, konkrétně dne 15.2. 2022, která je na poli zprostředkovávání židovské kultury širší veřejnosti velmi aktivní, a přes ní jsem

získala kontakt na člena rady České unie židovské mládeže. Byla jsem ujistěna, že výzkum bude možný. V té době jsem ještě neměla vymezenou přesnou výzkumnou otázku, získala jsem však pozvání na svátek Pesach, 16. 4. 2022. Po této zkušenosti jsem se rozhodla zaměřit právě na slavení židovských svátků. Od té doby jsem chodila na každý svátek, kromě Jom ha – acmaut, tedy Dnu nezávislosti Izraele slaveného ČUŽM 5.5. 2022, kdy jsem byla v zahraničí. Naštěstí jsem se jej mohla zúčastnit následující rok, tedy 30.4. 2023.

Jednalo se postupně o:

Pesach 16.4. 2022
Šavuot 4.6. 2022
Roš ha-šana 25.9.2022
Jom kipur 5. 10. 2022
Sukot 16.10. 2022
Šabat v izraelském stylu 25.11. 2022
Chanuka 18.12. 2022
Purim 5.3. 2023
Jom ha-acmaut 30. 4. 2023

Kromě toho jsem se s některými členy sešla mimo svátky kvůli rozhovoru a někteří mě i pozvali na další události, které se konaly třeba pod organizaci Moishe house nebo některou obcí. Ty mi jistě poskytly širší vhled do tématu, nicméně je nemám jako součást výzkumu, proto je zde zmiňovat nebudu.

Jako velmi pozitivní považuji, že i po skončení výzkumu se mi terén neuzavřel, neboť s mnohými členy jsem zůstala v přátelském kontaktu, a dokonce mě i na některé akce nadále zvou.

Co se týče komplikací během výzkumu, žádné jsem nevnímala. Vstup do terénu samozřejmě byl výzvou, protože jsem se začala účastnit událostí doposud pro mě neznámé skupiny lidí, časem jsem se však s informátory seznámila a spřátelila, přestože se nemohu

přímo považovat za členku dané komunity, což však cílem výzkumu ani nebylo. O tom se však ještě zmíním později v závěrech, ke kterým jsem došla.

Konkrétně k rozhovoru jsem si vybírala především ty informátory, kteří byli ochotni mi toho mnoho povědět. Někteří informátoři jsou totiž více vnímaví vůči zkoumanému fenoménu než jiní, nebo jsou více ochotni hovořit. (Hammersley a Atkinson, 2019) Nejprve jsem ve výběru využila pomoci mého gatekeepera, který mi doporučil informátory, kteří by mi měli, co říct. Poté jsem postupovala metodou sněhové koule, tedy, že od jednoho informátora získávám kontakt na další možné informátory. (Budilová Jakoubková, 2015)

Jako komplikaci mohu uvést například zkušenost, že někteří informátoři nechtěli nebo neměli dost času na to, abych s nimi mohla udělat osobní rozhovor, ale proto jsem se také uchýlila ve výjimečných případech k dotazníku.

Během nahrávání mohu jako komplikaci uvést snad jen to, že když jsem rozhovor nahrávala v kavárně, v jednom případě rušivé zvuky ztížily závěrečný přepis nahraných rozhovorů.

2.4 Představení zkoumané skupiny

Zkoumanou skupinou byla již zmiňovaná Česká unie židovské mládeže, zkráceně ČUŽM, která vznikla v devadesátých letech. Jedná se o organizaci, která sdružuje Židy ve věku od patnácti do třiceti pěti let, protože cílem je sdružování mladých lidí, a věk třicet pět byl dán jako hranice. Tento spolek dle českého práva má svou radu, která připravuje jednotlivé akce, a poté má členy. V době probíhajícího výzkumu měla šedesát jedna členů, nicméně s časem se postupně rozrůstá. Během výzkumu jsem si všimla, že někteří členové dochází na všechny akce, zatímco jiní jen na některé. Byla jsem tedy schopna rozlišit aktivní a pasivní členy. Členství je možné získat jen pokud dotyčný podepíše prohlášení, že alespoň jeden z jeho prarodičů je židovského původu. Rada České unie židovské mládeže se po určité době obměňuje. (ČUŽM)

Kromě slavení židovských výročních svátků se také na začátku podzimu pořádá Juda fest, nebo v létě úklid židovských hřbitovů. Účastní se také události pod Evropskou unií židovské mládeže⁶, která zaštitují unie v jednotlivých zemích.

Některé akce vznikají ve spolupráci s organizací s názvem Moishe house, kterou jsem stručně představila ve slovníčku na konci. (ČUŽM)

2.5 Závěrečná analýza

Rozhovory jsem přepisovala doslovně, nesrozumitelná slova jsem označila otazníkem a do závorky jsem napsala přibližné znění. Přepisy jsem si pro analýzu vytiskla. Do diplomové práce jsem však užité doslovné citace vložila bez výplňkových slov či bez opakujících slov, nebo také přepsaných zvuků jako je například hm, ehm apod... Kvůli tomu jsem u každé doslovné citace nechala poznámku pod čarou, zda se jedná o doslovnou citaci z nahraného rozhovoru, či o odpověď z dotazníku. Také je zde poznámka, že jsem odstranila případná opakující se slova či citoslovce.

Během svého výzkumu jsem po přepisu rozhovorů využila jak metodu otevřeného kódování, tak i kódování axiální. Analýza v podstatě spočívá ve vyhledávání kódů, tedy například často se opakujících slov, která pak spojíme do kategorií, které pak nakonec vytvoří určitý koncept. (Hájek, 2014; Lojdová, 2014; Hendl, 2005)

U otevřeného kódování jsem se především zaměřovala na slova, fráze, které měli souvislost s tématem, které mě pro výzkum zajímalo. Axiální kódování má vzorec složitější, zde můžeme následovat postupně příčinné podmínky, které se pojí k nějakému jevu, tento jev má určitý kontext a s tím související intervenující podmínky, na které reagují strategie jednání a interakce, a ty mají následky. (Hájek, 2014; Lojdová, 2014; Hendl, 2005)

---

⁶ 2 V angličtině: „*Eruopean Union of Jewish Students.*“ (ČUŽM)

3 Popis zkoumaných židovských svátků

3.1 Vysoké svátky

Mezi Vysoké svátky se řadí Roš ha – šana a Jom kipur. Obvykle připadají na měsíc září nebo říjen. Svátkem Roš ha – šana začíná období deseti Hrozných dnů, v hebrejštině Jamim nora'im, které jsou ve znamení lítosti nad vlastními hříchy a končí Dnem pokání, Jom kipur. (Damohorská a Nosek, 2016)

3.1.1 Roš Ha – šana

Roš ha – šana, doslova hlava roku, oslavuje nový rok v židovském kalendáři. V Bibli můžeme nalézt také název „Den troubení“. (Bible, 1991; Sládek, 2008) V den Roš ha – šana se otevírají knihy života a smrti na nebesích, a v tuto dobu dobří lidé budou zapsáni do Knihy života a hříšníci do Knihy smrti. O těch, kteří nejsou ještě to ani ono, se může nyní rozhodnout. Z tohoto důvodu se svátku Roš ha – šana říká také „Den soudu“. (Sládek, 2008; Nosek a Damohorská, 2016) Důležité jsou proto omluvné modlitby, verše nazývané slichot, které se začínají modlit již v předvečer Roš ha – šana. Slicha totiž znamená hebrejsky promiňte nebo omluva. Tento svátek se jako jediný koná dva dny nejen v diaspoře, ale i v Izraeli, což není obvyklé, zpravidla jsou svátky slaveny o den déle v diaspoře. Někteří rabíni to vysvětlují tak, že jeden den nestačí na všechny prosby, oba dva dny jsou považovány za jeden dlouhý den. (Nosek a Damohorská, 2016; Divecký, 2005)

V oslavování Roš ha – šana lze nalézt souvislost s kulturami Blízkého a Středního východu, kde se na jaře nebo na podzim konaly rituály oslavující božstvo jako panovníka, v rámci, kterých se měla zajistit úrodnost v novém roce. O Roš ha – šana je Bůh také oslavován jako Král, protože Bůh usedá na svůj nebeský trůn a z tohoto důvodu o něm hovoříme jako o Králi. To je i jeden z důvodů, proč se troubí na šofar, velký beraní roh. Protože se při korunovaci králů troubívalo na roh, proto i na Roš ha – šana, kdy je Bůh korunován na Krále světa se troubí k jeho královské počtě. (Nosek a Damohorská, 2016; Divecký, 2005)

Zvuk šofaru prý zní jako volání duše po Bohu, je zde tedy i tato mystická rovina. Tento specifický zvuk má také přimět hříšníky k pokání. Šofar je dále přirovnáván k prorokům a je považován za připomínku oživení mrtvých. (Divecký, 2005) Praktickým způsobem byl šofar využíván ve středověkých židovských komunitách, kde jej rabíni užívali při ohlašování veřejných věcí jako půst nebo nemoc. (Nosek a Damohorská, 2016) Šofar má celkem tři zvuky. První, tkia, je dlouhý tón, poté trua připomíná štkání, a nakonec švarim vzdechy, které se pak předepsaným způsobem kombinují. (Divecký, 2005, str. 37) Na šofar se obvykle troubí poblíž bimy, vyvýšeného prostoru v synagoze, po čtení Tóry. (Nosek a Damohorská, 2016)

Na Roš ha – šana se koná večer slavnostní hostina, kdy se zpravidla jí pokrmy obsahující med, tedy sladké (například datle, med), aby nadcházející rok byl sladký, dobrý, nebo také související s plodností jako jsou granátová jablka, která mají mnoho semínek, a tedy jsou symbolem plodnosti. (Sládek, 2008) Je zvykem pojídat jablka namočená v medu nebo také rybí hlavu, a to z toho důvodu, že v příštím roce chceme být hlavou nikoliv ocasem a také kvůli symbolice plodnosti, rozmnožit se jako ryby ve vodě. Zajímavé je také pojídání mrkve, která se v hebrejštině říká gezer, což je velmi podobné slovu výnos gezera a v Den soudu se doufá v osvobozující výnos. (Divecký, 2005, str. 38)

Další zvyklostí, která se váže k svátku Roš ha – šana je tašlich, což znamená doslova odhodíš. Lidé odcházejí k řece, rybníku nebo moři a symbolicky odhazují hříchy do vody. Jde o symboliku utopení hříchů ve vodě, dle proctví v moři. (Divecký, 2005; Nosek a Damohorská, 2016) V Micheáši 7,19 je zmíněno: „*Opět se nad námi slituje, rozšlape naše nepravosti. Do mořských hlubin vhodíš všechny jejich hřích.*“ (Bible, 1991, str. 841)

Voda může mít také souvislost s tím, že králové bývali korunováni i u vody a Bůh je na Roš ha – šana korunován za Krále světa. (Divecký, 2005) Zvyk pochází z Německa. (Nosek a Damohorská, 2016) V některých oblastech se symbolicky jako hříchy odhazují kamínky nebo úlomky, drobků chleba. (Sládek, 2008)

Protože se jedná o počátek nového roku, je zvykem si také popřát. Novoroční pozdrav může být: „*Šana tova! - Dobrý rok!*“, popř. „*Šana tova u-metuka! - Dobrý a*

sladký rok!“, a především pak přání „*Ktiva ve-chatima tova! - Bud' dobře zapsán a zapečetěn!*“ (Sládek, 2008, str. 186).

3.1.2 Hrozné dny

Období mezi Roš ha – šana a Jom kipurem se nazývá deseti dny pokání a atmosféra se nese v kajícím duchu. Známa je například zvyklost zvaná kaparot, kdy muži uchopí do pravé ruky kohouta, ženy slepici, těhotné ženy obojí, zatočí s tvorem třikrát kolem hlavy. Objevila se i varianta, kdy se točí s penězi. (Nosek a Damohorská, 2016) „*Recituje se třikrát následující text: Toto je tvoje výměna... tento kohout půjde ke své smrti (tyto peníze půjdou na charitu), zatímco ty vstoupíš k dobru, dlouhému životu a míru. Rituál doplňuje přednes veršů z Ž 107 a Jb 33.*“ (Nosek a Damohorská, 2016, str. 199) Poté se drůbež zařízla, vnitřnosti se daly ptákům a maso chudým. Později se namísto toho dávaly chudým spíše peníze. (Nosek a Damohorská, 2016) Kohout býval bílé barvy. (Divecký, 2005) V Bibli však nalezneme zmínku o této očištné funkci, kdy byl do pouště poslán kozel, což souviselo s obřadem obětování, který prováděl na Jom kipur Velekněz, jak bude níže ještě popsáno. (Sládek, 2008)

3.1.3 Jom Kipur

Jom kipur neboli den smíření, je dnem kdy by měly ustát veškeré činnosti a potlačena jakákoliv radost. Jom kipur se také nazývá „Šabat šabaton“, což v překladu znamená šabat šabatů. I to poukazuje na významnost tohoto den. (Divecký, 2005) Předvečer svátku se lidé obvykle pořádně najedli, protože na Jom kipur je čekal přísný půst, jedla se jídla rychle stravitelná a neměla být kořeněná, protože to by mohlo zvýšit sexuální touhu. Kromě půstu bývají součástí další očištné a sebetřýznivé činnosti. Základními omezeními je tedy již zmíněný půst, tedy nejíst a nepít po celý den, z tohoto zákazu jsou vyjmuti jen ti, kterým by to mohlo uškodit na zdraví. Dále pak se zakazuje koupání, užití jakýchkoliv kosmetických produktů, nošení obuvi z kůže a je zakázán sexuální styk. (Sládek, 2008; Divecký, 2005; Nosek a Damohorská, 2016) Všechny tyto zákazy přispívají k trýznění sebe sama. U kožené obuvi by souvislost také měla být s tím, že člověk bez pohodlné obuvi vnímá výrazně tvrdý povrch cest. Nicméně nachází se i vysvětlení, že to souvisí s tím, že by na sobě člověk neměl mít cokoli spojeného se zabitím. (Nosek a Damohorská, 2016)

Obecně se na Jom kipur nosí bílá barva, která je barvou pohřebního rubáše a také představuje prominutí hříchů. Bílá je také barvou čistoty i oděvu velekněze. (Divecký, 2005) Pavel Sládek zmiňuje, že ženatí muži nosívali bílý plášť kitl. (Sládek, 2008)

Samotné slavení tohoto svátku vychází z Bible, konkrétně z Leviticu 23,27; 23,32. (Nosek a Damohorská, 2016) „*Desátého dne sedmého měsíce bude den smíření.*“ (Bible, 1991, str. 118–119)

Před začátkem jsou rozsvěcena jom kipurová světla, ve středověkých aškenázských obcích se také rozsvěcovala světla pro zemřelé rodiče a smíření jejich duší. (Nosek a Damohorská, 2016)

Bohoslužba na Jom kipur je specifická tím, že se přidává další část zvaná Ne'ila. Během bohoslužby jsou všichni přítomní muži oděni v kitlu a po celou dobu mají talit, ženy jsou oděny v bílé barvě. Kvůli bílé barvě a také tomu, že se celou dobu bohoslužby stojí, bývají shromáždění přirovnáváni k andělům. K Tóře je vyvoláno celkem šest lidí. Bohoslužba obsahuje velké množství modliteb za odpuštění, slichot, a vyznání hříchů. Na závěr se troubí na šofar. (Divecký, 2005; Nosek a Damohorská, 2016; Sládek, 2008)

Den před Jom kipurem navštěvují muži očištnou lázeň. Souvislost zde nacházíme s očištnou veleknězem v období, kdy ještě stával Chrám, který po vlastní očištění, kdy se postil a studoval se staršími stranou svého domu, vyšel ve zlatém oděvu s obětí, odrecitoval před lidmi Šma a požehnání, poté se převlékl do lněného oděvu, obětoval jedno zvíře, jemuž vyznal hříchy své i rodiny, další, kterému vyznal hříchy kněží a, třetímu hříchy celého národa. Namísto poslední oběti však byly dvě, jedno zvíře bylo zabito a druhé posláno do místa, kde nikdo nežije, tedy do pouště, věřilo se, že hříchy půjdou s ním. Když pronášel hříchy v každém vyznání vyslovil Boží jméno, což je jediný okamžik, kdy se Boží jméno mohlo vyslovit, jindy trvá přísný zákaz. Velekněz se také na to dlouho připravoval. Následně vstoupil do té části Chrámu, kde sídlil Bůh, a krví z obětí s modlitbami pokropil části místnosti, oltář apod... Tento okamžik byl nejvyšší možnou úrovní setkáním s transcendentálním, a lidé proto netrpělivě očekávali, zda se vrátí s rozjasněnou tváří, a tím pádem věděli, že došlo ke smíření s Bohem. (Nosek a Damohorská, 2016; Divecký, 2005; Sládek, 2008)

3.2 Poutní svátky

Mezi Poutní svátky se řadí Pesach, Šavuot i Sukot. Poutními svátky se myslí ty, při nichž bylo nutné přinést do Jeruzaléma do Chrámu obět'. Tyto svátky také mají souvislost s ročním obdobím a zemědělstvím. (Sládek, 2008)

3.2.1 Pesach

Pesach je tedy první z tak zvaných Poutních svátků. Název vychází ze slova pasach = překročit, přeskočit. (Sládek, 2008, str. 166) V Exodu je totiž psáno, že při desáté egyptské ráně anděl smrti překračoval domy Izraelitů označené nade dveřmi krví z beránka. (Rybár, 1991) Přestože o svátku hovoříme v Čechách obvykle jako o Pesachu, v angličtině se hojně užívá název „Passover“, tedy doslova překročení. Nicméně svátek má další celkem čtyři názvy. „Chag Hapesach“, doslova přeloženo jako svátek překročení, související přímo s oním překročením a s poslední egyptskou ránou. (Divecký, 2005) Další název je „Chag hamacot“, což znamená „Svátek nekvašených chlebů“. Nekvašený chléb se totiž nazývá maca. Tento název také symbolizuje východ z Egypta, protože právě před odchodem Izraelité ve spěchu pojedli chléb, který nestihl vykynout. (Rybár, 1991; Divecký, 2005) Třetím názvem je „Chag Hacherut“, což znamená „Svátek svobody“, a čtvrtý „Chag Haaviv“, tedy „Svátek jara“, který spojuje svátek s příchodem jarního období a je zde patrný i hospodářský aspekt. (Divecký, 2005)

Jak již bylo zmíněno, Pesach je slavený v jarním období. Je to v Izraeli sedmidenní, v diaspoře osmidenní svátek, kterým Židé oslavují odchod z otroctví v Egyptě. (Rybár, 1991; Nosek a Damohorská, 2016) Tento svátek kromě oslavy jedné z nejdůležitějších událostí izraelské historie, zároveň nese poselství do budoucna, neboť Hospodin slíbil, že svůj národ vykoupí, a tak také učinil a opět učiní v budoucnosti. (Nosek a Damohorská, 2016) Příběh o vyvedení z otroctví je popsán v druhé knize Mojžíšově, v Exodu. Název vychází původně řeckého, ale polatinštělého slova exodus – vyjití. (Bible, 1991) Začíná popisem těžkostí egyptského otroctví. (Nosek a Damohorská, 2016) „*Ztrpčovali jim život tvrdou otročinou při výrobě cihel a všelijakou prací na poli. Všechnu otročinu, kterou na ně uvalili, jim ještě ztěžovali surovostí.*“ (Bible, 1991, str. 65) Následuje pověření Mojžíše osvobodit děti Izraele. Mojžíš však u faraóna neuspěl, a proto Hospodin seslal na Egypt tzv. deset egyptských ran. (Nosek a Damohorská, 2016) Jednalo se konkrétně o

kontaminaci vody (proměnila se v krev), žáby, komáry, mouchy, dobytčí mor, vředy, krupobití, kobylky, temnotu, a nakonec zabití všech prvorozených v Egyptě. (Bible, 1991, str. 70–73; Nosek a Damohorská, 2016, str. 206–207) Ještě před poslední ranou Hospodin přikázal, aby se Izraelité připravili na odchod z Egypta a aby uchránili své prvorozené před zabitím, měli své domy označit krví beránka, kterého poté upečeného na ohni ve spěchu pojedli společně s hořkými bylinami a nekvašeným chlebem. (Nosek a Damohorská, 2016) Následující verše dále obsahují příkaz k slavení této události a hovoří i o příkazu nejíst všech sedm dní cokoli obsahující kvas, hebrejsky chamec, proto se je před svátkem nutné se všeho kvašeného zbavit. (Nosek a Damohorská, 2016; Bible, 1991)

Před zničením Chrámu probíhala oslava Pesachu v Jeruzalémě. Kromě vyprávění o egyptských událostech, byl zabit obětní beránek, jeho krví se potřel oltář Chrámu a poté byl upečen a sněden s hořkými bylinami a nekvašeným chlebem tak jako tomu bylo při odchodu z Egypta. (Nosek a Damohorská, 2016) Dokonce měl každý muž povinnost přinést svého beránka, kterého si vzápětí přinesli domů a pojedli jej již zmíněným způsobem společně s rodinou. (Divecký, 2005) Zničením Chrámu se slavení přesunulo především do rodinného prostředí, a protože se beránek již nemůže obětovat v Chrámě, je připomínán jen kostí při sederové večeři. (Nosek a Damohorská, 2016)

Vzhledem k tomu, že všech sedm dní se nesmí jíst cokoli kvašeného, od pokrmů přes alkoholické nápoje, předchází těmto sedmi dním ceremonie, při níž se hledají zbytky kvašeného. Tato ceremonie se jmenuje přímo Bdikat chamec, tedy v překladu „Hledání kvašeného“. (Nosek a Damohorská, 2016, str. 208; Sládek, 2008) Hospodyně sice už odstranila všechno kvašené, ale za účelem této ceremonie ukryla v domě několik zbytků (drobků) kvašeného, které pak obzvláště děti po domě hledají. Na závěr se pak symbolicky spalují. (Nosek a Damohorská, 2016) V minulosti se v rámci zbavování se kvašeného chamec prodával nežidům, často se této činnosti zhostil přímo rabín. (Sládek, 2008) Aby se pak nádobí očistilo, docházelo ke košerování (očistě) nádobí, nebo se používalo přímo speciální pesachové nádobí, které rodina používala pouze při Pesachu. (Nosek a Damohorská, 2016; Sládek, 2008) Zajímavá je také kontrastní symbolika nekvašeného a kvašeného chleba. Nekvašený chléb, maces, je přirovnáván k pokoře a prostotě, zatímco kynuté, chamec, k nafoukanosti a přetvářce. Proto také během této ceremonie člověk nejen odstraňuje z domácnosti zbytky kynutého, ale měl by odstranit i zbytky nadutosti ve svém nitru. (Divecký, 2005)

Den před Pesachem dochází ještě k jedné zvyklosti. Mužští prvorození potomci se den před Pesachem postí. Půst prvorozených se drží kvůli připomínce jejich záchrany při poslední egyptské ráně. (Sládek, 2008; Divecký, 2005)

Nejznámější součástí slavení Pesachu je sederová večeře. Seder doslova znamená pořádek. Celá ceremonie se nazývá „Seder šel Pesach“, tedy pesachový seder. Během hostiny jsou vyprávěny jednotlivé části Exodu a jí se pokrmy s určitou symbolikou. Celá hostina má čtrnáct částí. V minulosti se užíval košík, později ale začaly vznikat k tomuto účelu určené sederové/pesachové mísy, na nichž jsou nahoře ve tvaru trojúhelníku umístěny tři pokrmy. Nahoře je maror, hořká zelenina, která má připomínat hořkost otroctví, je to kupříkladu římský salát, nebo nastrohaný křen, nalevo od maroru je vařené vejce má symboliku sváteční oběti stejně tak jako symbolizuje věčnost. Vejce je také považováno za pokrm truchlících. Napravo je kost. Ta poukazuje na obětování a pojídání beránka, v současné době se používá obvykle drůbeží kost. V dolní části jsou opět do tvaru trojúhelníku umístěn uprostřed chazeret, podobné jako maror, ale nejí se, nalevo karpas, což může být petržel, mrkev, celer, brambory vařené či syrové. To připomíná yzop, který namáčeli do beránčí krve a potírali jím domy, nebo také práci ze země, protože jsou to všechno rostliny, které se nacházejí v zemi. A napravo od chazeretu je charošet, strouhaná jablka smíchaná s vínem, rozdrčenými ořechy a skořicí. Často také bývají přidány datle. Uprostřed těchto dvou vytvořených trojúhelníků bývají položeny tři macesy. Charošet připomíná materiál, z kterého vyráběli v otroctví cihly (Nosek a Damohorská, 2016; Divecký, 2005) Tři macesy uprostřed představují Koheny, Levity, Izraelity, tedy tři části židovského národa, nebo také tři praotce Abraháma, Izáka, Jáкова. Symbolika tří také bývá odvozována od tří měr mouky, ze které Abrahám přikázal upéct macesy pro tři své hosty, jimiž byli tři andělé. Z prostředního macesu se polovina ulomí, což připomíná chudé, kteří musejí být spokojeni i s poloviční porcí. K té ulomené části se pojí zvyklost ukrytí ulomené části. Na konci pak děti onen úlomek nazývaný afikomen hledají, aby jej opět vrátili. Pro nálezce ztraceného macesu je většinou připravena odměna. Tento zvyk také napomáhá dětem udržet pozornost po celou dobu hostiny. (Nosek a Damohorská, 2016; Divecký, 2005) Velmi často bývá přidána miska se slanou vodou. Symbolizuje slzy a událost rozdělení moře, když Židé utíkali přes Rákosové moře. (Divecký, 2005)

Během sederové hostiny se také musí vypít čtyři poháry vína. Symbolika čtyř se různí. Jedním z výkladů bývá, že symbolizují čtyři stupně záchrany z otroctví. Vyvedení,

zachránění, vykoupení a vyvolení za svůj národ. Dále pak se symbolika čtyř pohárů vína objevuje ve snu, který vyložil Josef faraónovi. Čtyři jsou také pramatky, Sára, Rebeka, Ráchel, Lea. Symbolika rudého vína také může odkazovat na smlouvu mezi Abrahámem a Bohem, zpečetěnou obřízkou a také na krev pesachového beránka. Jeden pohár se nechává pro proroka Elijáše. (Divecký, 2005; Nosek a Damohorská, 2016)

Nejdůležitější roli hraje čtení Hagady. Hagada znamená doslova vyprávění. Jedná se o knihu, kde jsou popsány všechny události odchodu z Egypta. Jsou-li v domě děti, Hagada může mít i dětskou formu tedy s obrázky, které jednotlivé události připomínají. Při svém pobytu v Izraeli jsem se setkala i s Hagadou pro vojáky, kterou dostávají v armádě. Součástí Hagady jsou také dvě písně. První nápěv je Ma ništana, v překladu, Čím se liší tato noc. Nejmladší příslušník se v rámci písně vyptává na jednotlivé události odchodu z Egypta. (Divecký, 2005; Nosek a Damohorská, 2016) Kromě otázky, čím se tato noc liší od jiných nocí, jsou pokládány další otázky na téma, proč se jí tuto noc nekvašené, proč se jí hořká zelenina nebo proč se jí v leže. Zde narážíme ještě na další symboliku, a to jedení vleže. Ačkoliv se obvykle přímo vleže nejí, účastníci slavení se alespoň naklánějí na levou stranu, opírají se o polštáře, opěradla, čímž se naznačuje, že v minulosti svobodní lidé jedli vleže na lehátkách, opření o levou ruku a pravou pojídali. V této poloze se jí macesy a víno, jen hořké byliny symbolizující otroctví se jí vzpřímeně. (Divecký, 2005)

Další písní v Hagadě je Echad mi jodea, Kdo ví, kdo je jeden, která se řadí na konec večere. V písni se zpívají otázky od jedné do třinácti. Například první otázka je: Kdo je jen jeden?, odpovídá se: Bůh je jeden. Druhá: Čeho jsou dvě?, odpovědí je: Dvě jsou desky Desatera, apod... (Divecký, 2005, str. 21) Součástí Hagady je také příběh o čtyřech synech. Jeden z nich je chytrý, další zlý, třetí prost'áček a pátý se neumí ptát. Zde je možné vysledovat symboliku čtyř generací, kdy první zná Tóru a dodržuje její pravidla. Chytrý syn má však syna zlého, který zanevře na Tóru, proto jeho potomci se rovnají prost'áčkům, kteří Tóru nepoznali, jejich děti se proto neumějí ptát. (Divecký, 2005; Nosek a Damohorská, 2016) Další oblíbenou písní je například Dajejnu nebo Elijahu ha-navi.

3.2.2 Šavuot

Dalším poutním svátkem po Pesachu je Šavuot neboli „Svátek týdnů“, protože sedmkrát sedm dní uběhlo od východu z Egypta k darování Tóry. V diaspoře se slaví dva

dny, v Izraeli jeden. Šavuot je také zemědělským svátkem, kdy se oslavuje žně prvních snopů, tedy dozrávala pšenice a zároveň byly první plody zaneseny do Chrámu. (Nosek a Damohorská, 2016; Divecký, 2005) Jednalo se o sedm plodin, kterými je Izrael znám. Víno, fíky, olivy, pšenice, ječmen, granátová jablka, datle. (Divecký, 2005, str. 26) Třetím významem svátku je zjevení Tóry na Sinaji proroku Mojžíšovi. Tento svátek má proto několik názvů. První je již zmíněný Svátek týdnů, dalším je „Slavnost žně prvních snopků“, nebo také „Den prvotin“, a nakonec „Čas daru naší Tóry“. (Nosek a Damohorská, 2016, str. 214; Divecký, 2005, str. 26) Dalším názvem může být „Aceret“, neboli „Uzavření sklizně“, nebo je možné, že i uzavření pesachového období. (Sládek, 2008)

V období, kdy ještě stával Chrám, bylo obětováno sedm prvotin, jak je zmíněno výše, a to vše bylo doprovázeno rituálními úkony nebo také tanci. (Sládek, 2008)

Zajímavou zvyklostí tohoto svátku je zdobení synagogy listovím, v minulosti i trávou nebo květinami, to však bylo později zakazováno, protože to připomínalo křesťanské zvyky. Květiny však připomínaly i to, že hora Sinaj rozkvetla, když byla darována Tóra. Noc Šavuotu se říká „Noc bdění“. Lid Izraele totiž nebyl připravený na přijetí Tóry a usnul, a to se této noci musí napravit. Čtou se biblické knihy nebo například traktát Talmudu, Mišny, také se čte Megilat Rut, kde se uvádí jako důvod, že stejně jako trpěl židovský národ ústrky, než získal Tóru, stejně tak trpěla Rút před tím, než konvertovala. Je zvykem celou noc společně studovat Tóru a být tak připravený. (Nosek a Damohorská, 2016; Divecký, 2005)

Protože se jedná o svátek Tóry, jí se mléčné a medové pokrmy, mléko a med jsou totiž symboly Tóry. Pečou se také koláče ve tvaru hory Sinaj, nebo také dva chleby jako dvě desky smlouvy. (Damohorská, 2016) Často se také jí tvarohové palačinky nebo Cheesecake. (Divecký, 2005) Důvod, proč je mléko a med symbolem Tóry je následující. *„Mléko je nápoj dětí a Tóra z nás všech dělá děti, které se musejí vše pomalu učit.“* (Divecký, 2005, str. 27) Co se týče medu, tak med je vytvářen nekošer hmyzem, stejně jako mléko je tvořeno nepoživatelnou krví samic, to vše poukazuje na schopnost Tóry očišťovat nás. (Divecký, 2005)

3.2.3 Sukot

Sukot neboli „Svátek stánků/ stanů“ je dalším z poutních svátků. Tento svátek trvá sedm dní a připomíná putování Židů po odchodu z egyptského otroctví. V diaspoře se slaví sedm dní a zpravidla připadá na podzimní období. Židé si tímto svátkem připomínají období nejistoty odchodu z otroctví tím, že také opouštějí na týden jistotu svých domovů a uchylují se do suky, chýše, kterou si postaví. První den svátku, v diaspoře i druhý den se nazývá „Jom tov“, tedy „Dobrý den“. Následující dny jsou považovány sice za sváteční, ale více všedně sváteční než první jeden, dva. Poslední den se nazývá „Hošana raba“, tedy „Velká hošana“. U svátku Sukot je zajímavé, že přímo přechází do svátku Šimini aceret. Tento podzimní svátek má také souvislost se sklizenou úrodou, tedy s dožínky. (Divecký, 2005; Nosek a Damohorská, 2016)

V období Chrámu se stavěly suky v Jeruzalémě a přijíždělo sem mnoho lidí. Také docházelo k obřadnímu slavnostnímu čerpání vody a celkově měl svátek velkou spojitost s vodou a s příslibem srážek. Například druhého dne se k prameni Šiloa vydávalo celé procesí. Voda z tohoto pramene pak byla lita společně s vínem na oltář v Chrámu. Kněží také chodili kolem oltáře s vrbovými větvkami a třásli s nimi a poté bušili do podlahy. První den se také v ulicích Jeruzaléma slavilo, večer se také zapalovaly zlaté svícny, které měly hořet celou noc. (Nosek a Damohorská, 2016) Voda je také symbolem života a Tóry. Na svátek Sukot se v Chrámu obětovalo sedmdesát býků za sedmdesát národů světa. Nejedná se tedy o čistě národní svátek jako je tomu u Pesachu. (Divecký, 2005)

Svátek Sukot se slaví především tím, že se postaví chýše suka, ve které majitelé pobývají a zvou hosty. Je tomu tak po sedm dní. Důležitou micvou pro tento svátek je třepání čtyřmi druhy, arbaa minim, do šesti stran. (Divecký, 2005) Posledního dne svátku je Hošana raba, Velká hošana, tento den má vliv na osud jedince, proto se někteří Židé postí a oblékají do bílého jako o Jom kipuru. Předcházející noci se říká noc bdění a obvykle bylo dobré číst Tóru, modlit se. Tato noc byla také v minulosti opředena věštbou. Když se v měsíčním světle nebyl vidět stín hlavy, znamenalo to tragédii v rodině, stejně tak pokud nebyl vidět stín levé ruky byla to předzvěst nebezpečí pro židovskou komunitu. Zvyklost, která vznikla později, je zase ukusovat špici etrogu za účelem narození chlapce. Někteří ale tvrdí, že se tak činí proto, aby se odčinil Evin hřích, protože ovocem, které Eva utrhla mohl být právě etrog. (Nosek a Damohorská, 2016)

Suka zpravidla má alespoň tři stěny a střechu z přírodního materiálu. V našich krajích se používají často jehličnany, v Izraeli spíše palmové větve nebo rohože z rákosu. Střecha by měla podlahu zastínit, ale zároveň by skrze ni měly být v noci k vidění hvězdy. Minimální velikost je taková, aby se jeden člověk mohl bez problémů najíst a posedět. Suka se tradičně také zdobí. (Divecký, 2005) Je také známo, že by střecha měly být jen z rostlin, které sice rostou ze země, ale nedotýkají jí se jí. Také by použité materiály, které neměly být zároveň k jídlu. V suce by se mělo dělat vše, co se dělá doma. Výjimky jsou samozřejmě pro ty oblasti, kde je chladné podnebí. Pobyt v suce by měl totiž být příjemný. Zajímavá je skutečnost, že bývaly zřizovány i suky obecní. (Nosek a Damohorská, 2016) Zvyk pobývat v dočasných přístřešcích poblíž polí byl ještě nedávno ve středomoří rozšířen a měl souvislost s obdobím sklizně. (Sládek, 2008)

Dalším symbolem Sukotu jsou již zmíněné „čtyři druhy“, neboli „arbaa minim“, kterými se myslí ratolest datlové palmy lulav, myrtová větvička hadas, citrusový plod etrog, proutek vrby arava. (Divecký, 2005, str. 46) Název lulav se však používá i pro celý svazek čtyř druhů. (Nosek a Damohorská, 2016) Všechny tyto části kromě citrusového plodu sváží a poté se s nimi i s etrogem třese do čtyř světových stran a nahoru i dolů. Toto symbolické gesto se vykládá tak, že Boží přítomnost se nachází všude. To, že se nimi třese třikrát poukazuje také na to, že šest dní trvá příkaz toto gesto vykonávat. Samozřejmě Sukot se slaví, jak jsem zmínila sedm dní, jeden den z těchto sedmi je totiž šabat den odpočinku, kdy se nesmí vykonávat žádná práce tudíž ani třesení čtyřmi druhy. Lze zde také nalézt symboliku vody, která se pojí k zemi Izrael, kde je potřeba srážek výrazná, proto palma je symbolem oázy, myrta a citrus potřebují výrazné zalévání a vrba roste přímo u vody. (Divecký, 2005)

Každý druh také symbolizuje jednoho z praotců a pramatek židovského národa, jeden orgán a člověka. Jako například citrus etrog je symbolem Avrahama a Sary, tvarem působí jako srdce, proto je symbolem tohoto orgánu, a protože voní a dobře chutná zastupuje dobrého a moudrého člověka. Každý druh má tedy ještě svou specifickou symboliku. (Divecký, 2005) Co se týče počtu jednotlivých druhů ve svazku, měl by obsahovat „jednu palmovou větev, jeden etrog, dvě větvičky vrby a tři větvičky myrty“ (Sládek, 2008, str.203).

Do suky je třeba zvát hosty, a to jak z rodiny, přátel, tak i ze těch, kteří suku nemají. V suce musí také každého bez rozdílu přijmout, přijde-li, protože se říká, že mezi hosty chodí v přestrojení postupně sedm významných osob, Avraham, Jicchak, Jákov, Josef, Aharon, Moše, David. Proto si lidé dávají pozor, aby nikoho neodmítli, protože by to mohl být jeden z nich. Všechny zmíněné postavy jsou také určitým způsobem spojeni s putováním a pobýváním bez jistoty a přístřeší. (Divecký, 2005) Tito hosté jsou nazýváni „ušpizin“ a s jejich příchodem do suky je spojovaný zvyk vítání ušpizin, který pochází z 16. století. Je připravená určitá vítací a zvací formule, kterou se hosté každý den vítají a zvou. Tak se také duchovně zúčastňují slavení. Každý den je hostem jeden z praotců a ostatní jsou pak nazýváni jako ušpizin. Například první den je hlavním hostem Avraham a ostatní jsou nazýváni Avrahamovi ušpizin. Do určité míry tato zvyklost představovala i pomoc chudým, které v tu dobu nikdo neodmítl. (Nosek a Damohorská, 2016)

3.3 Významné dny

Mezi významné dny řadíme Chanuku a Purim. Tyto svátky připomínají významné události židovského národa, zpravidla jeho záchranu. Nejsou to tedy přímo náboženské svátky, ale i tak se na ně vztahují halachická ustanovení. Mezi novější významné dny v židovském kalendáři patří také Jom ha-šoa, kdy se uctívá památka obětí šoa a poté Den nezávislosti. (Nosek a Damohorská, 2016) Jako nejnovější událost sem můžeme zařadit například i Den Jeruzaléma.

3.3.1 Chanuka

Chanuka trvá osm dní a slaví se v zimním období. Oslavuje se znovu zasvěcení Chrámu a oltáře Judou Makabejským v roce 165 p. o. l... (Nosek a Damohorská, 2016) Hlavní linie události hovoří o tom, jak po smrti Alexandra Velikého země Izraele připadla po mnohých válkách řecké dynastii Seleukovců, kteří vládli v Sýrii. Vládnoucí Antiochus IV. započal násilné porečťování. Byly zakázány obřizky, všude se stavěly sochy řeckých bohů, a i v Chrámě byla vystavena socha Dia, které se Židé museli klanět. Antiochus dokonce i sám sebe prohlásil bohem. Na odpor se postavil Matitjahu kněz z rodu chašmonejského, který se svými syny zabili vojenskou posádku a zničili modlu. Poté uprchli do hor, kde shromáždili armádu. Velitelem se stal syn Matitjaha Jehuda Makabi, proto se jim říkalo Makabejští. Nejprve bojovali spíše partyzánsky, když ale Antochus

vyslal velkou armádu, ve velké bitvě zvítězili. Když se vrátili do Chrámu a očistili jej od modly, uvědomili si, že mají jen jeden džbán olivového oleje s pečeti velekněze. Toto množství by stačilo jen na jeden den, výroba oleje však trvala osm dní. Přesto sedmiramenný svícen menóru zapálili a ta zázračně hořela osm dní, proto se také svátku říká „Svátek světla“. (Divecký, 2005) Nicméně v příběhu je ještě několik dalších událostí, které se připomínají. Tragická událost byla například ta, která postihla Chanu a jejích sedmi synů, kteří si vybrali smrt radši než zradu víry. Proto také na svátek Chanuky ženy v sefardských komunitách nepracují. (Nosek a Damohorská, 2016) Další postavou, opět ženskou, je Chana dcera velekněze, která se odmítla podvolit syrskému vojevůdci, a byl to podnět k tomu, že její bratři povstali. Nebo do třetici Judita, která vyhledala syrského generála Holoferna, dala mu pojíst slaného sýra a poté vypít mnoho vína. Když generál usnul, Juda mu usekla hlavu jeho vlastní zbraní. Postava Judity se často zobrazuje na chanukiji. (Divecký, 2005; Nosek a Damohorská, 2016)

Slavení Chanuky má tedy velkou spojitost právě se světlem, možná proto jej mnozí badatelé spojovali se slavením zimního slunovratu. Ačkoliv se Chanuka nekoná přímo na slunovrat, ale právě v období, kdy je největší tma, zde nalezneme například chasidský výklad, který hovoří o tom, že v nejtemnějším období jsou chanuková světla světly kosmickými. Chanuka bývá často přirovnávána k Sukotu, protože obojí souvisí se zasvěcením Chrámu, v období Sukotu totiž byl zasvěcen Šalamounův chrám. Nejčastější překlad slova Chanuka je zasvěcení, ale je možné se dočíst i o slovu ustaňte. (Nosek a Damohorská, 2016)

Slavení chanuky začíná v čase, kdy zapadá slunce. V tu dobu se zapaluje s příslušným požehnáním první svíce chanukije. Při zapalování chanukije prvního dne se říkají tři požehnání, další dny jen dvě. V překladu z hebrejštiny do češtiny zní: „*Požehnaný jsi Hospodine, Bože náš, Králi všehomíra, jenž jsi nás posvětil svými příkazy a přikázal nám rozsvítit světlo Chanuky. Požehnaný jsi Hospodine, Bože náš, Králi všehomíra, za zázraky, které jsi připravil našim předkům za oněch dnů v tomto čase. Požehnaný jsi Hospodine, Bože náš, Králi všehomíra, který jsi nám dal život, držel nás při něm a dal nám dožít se tohoto času.*“ (Kučera a Reitschläger, 2008, str. 99)

Chanukija je osmiramenný svícen s jednou svící odděleně z řady, té se říká šamaš neboli sluha, a od ní se zapalují svíce. Způsob, jakým bychom měli postupně svíce

zapalovat, se liší. Můžeme se setkat s diskusí, zda zapálit všechny svíce a poté je postupně zhasínat, nebo postupně každý den jednu. Nicméně zpravidla se zapalují postupně, každý den nová svíčka po osm dní. Řešilo se také, jakým směrem bychom měli svíčky zapalovat. Ve středověku některé komunity zapalují svíce směrem na levou stranu (Nosek a Damohorská, 2016; Divecký, 2005) „*Dnes je za nejrozšířenější zvyk považována praxe, kdy se světla z pohledu chanukije umísťují zprava doleva a zapalují se zleva doprava.*“ (Nosek a Damohorská, 2016, str. 234) Chanukija nesmí sloužit k svícení a měla by být umístěna venku před domem v takové úrovni, aby ji kolemjdoucí dobře viděli, a mohlo se tak šířit světlo dál. Pokud to však není bezpečné chanukija se může dát třeba na stůl nebo na okně. Existuje obrovské množství typů chanukijí. Jejich podoba se měnila i v průběhu historie. V současnosti každý volí variantu, která se mu nejvíce líbí, hodí. Běžné jsou i chanukije elektrické. Má se však za to, že by, kdo může měl mít chanukiji na olivový olej, stejně jako se tehdy zapalovalo světlo v Chrámě. Zvykem se stalo zapalovat chanukiji i v synagoze u jižního zdiva. (Nosek a Damohorská, 2016) Dnes se například zapaluje pro všechny veliká chanukije na Palachově náměstí.

Chanukije se různě zdobí židovskými motivy, ať už jsou to lev, orel, nebo Juditu s mečem. (Nosek a Damohorská, 2016) Na internetu můžeme nalézt opravdu velké množství výjimečných chanukijí. Jsou různé varianty, například i ty uzpůsobené pro děti. Při své návštěvě Izreale jsem také viděla, že na lampách v ulicích jsou namísto vloček a stromečků takto přidělány světélkové chanukije. Chanukije mohou mít rozličnou podobu. Například v článku *Hanukkah Lamps from the Jewish Museum's collection* na webových stránkách *Arts and culture* je možné se podívat na online sbírku chanukijí ve sbírce Židovského muzea V New Yorku, kde jsou k vidění různé druhy chanukijí. Například olejová chanukije, kdy každá lampa je jednou židlí. Historička Jenna Weissman Joselit hovoří o tom, že v tom je dobře vidět, jak je běžně užívaný kuchyňský objekt transformován v rituální předmět. (Židovské muzeum v New Yorku; Weissman Joselit) Symbol chanukije je dnes velmi rozšířen, že můžeme nalézt v některých obchodech i náušnice chanukije.

Kromě zapalování chanukije je zvykem slavit jídlem. Obvykle jsou to smažené pokrmy kvůli souvislosti s olejem. Velmi časté jsou sufganiot, koblihy, nebo v hebrejštině levivot, v jidiš latkes, což jsou v podstatě bramboráky. (Divecký, 2005; Nosek a Damohorská, 2016)

Během chanuky se také hraje hra zvaná v jidiš dreid, hebrejsky sevivon. Jedná se o káču se čtyřmi postranními stěnami, na nichž jsou v diaspoře písmena nun, gimel, hej a šin. Což znamená nes gadol haja šam – velký zázrak stal se tam. Ovšem v Izraeli tam místo šinu je pej, mění se tedy i význam textu, který zní velký zázrak stal se tady. Na začátku jsou připraveny sladkosti a točí se káčou. Když padne nun, znamená to, že hráč bere (nim) sladkost z misky, když gimel, je to gib a dává naopak sladkost do misky, když hej je to halb polovina sladkostí, když šin stil neboli klid, nic se neděje. (Divecký, 2005) Pro dreidl je obvyklá píseň Sevivon sov sov sov, což znamená dreidl točit, točit, točit. Píseň dále zpívá o tom, jak je Chanuka dobrý svátek. (Rabins) K Chanuce se pojí také další specifické písničky. Znamé jsou například Hanerot halalu, v překladu Tyto svíčky, Maoz cur, v překladu Mocná skála. (Divecký, 2005, str. 54)

Dávání dáreků na Chanuku vedlo k tomu, že se mnozí lidé domnívají, že Chanuka je obdobou Vánoc. O tomto pojednává například článek *Hanukkah Gifts* na webové stránce *Myjewishlearning*. Odborník na americkou židovskou historii Jonathan Sarna tvrdí, že dávání dáreků bylo nejprve spíše spojeno s Purimem, k chanuce se dávání dárku připojilo v devatenáctém století, tedy v době, kdy byly Vánoce v Americe ustanoveny národním svátkem, vidí tedy spojitost s tím, že Chanuka přijela tyto rysy Vánoc. Vidí také spojitost se zvykem „Hanukkah gelt“. Gelt je název v jidiš pro peníze, v současnosti se tím značí spíše čokoládové mince. Chanuka gelt se dávali v Evropě studenti učitelům. Kromě této tradice rodiče dávají dárky dětem na chanuku kvůli tomu, aby jim nebylo líto, že nedostanou dárky jako ostatní děti na Vánoce. (Rosenstock) Příkladem inkorporovaných vánočních prvků na Chanuku je tak zvaný Chanukah Bush, Chanukový keř, který se zdobí a nápadně připomíná vánoční stromeček. (Brooke) Jonathan Sarna poznamenává, že v devatenáctém století Židé ze Střední Evropy mívali vánoční stromeček doma, a odůvodňovali to jako symbol daného období. Zmiňuje, že Brandeis pocházející právě z dnešní České republiky měl vánoční stromeček a nepovažoval ho za nic křesťanského. Spíše to byl symbol prázdnin, zimního období. Ve dvacátém století se to však mění a stromek začíná být vnímán jako něco křesťanského, a tedy stojící proti židovským zvyklostem. Vliv na to také měl vznik státu Izrael a snaha posílit nacionální vědomí, a tedy postavit Chanuku jako protiváhu Vánoc, stejně tak náboženští vůdci se vymezovali, aby tyto prvky nebyly přejímány nečleny dané skupiny. Ubývalo tedy stromků, zato se v rámci ustanovení Chanuky jako protiváhy Vánoc více objevovalo dávání dáreků. Sarna píše, že pro mnohé smíšené páry je stromek kompromisem, také mnozí stále vnímají ozdobený

stromek jako symbol zimního období, takže se i v současné době setkáváme jak s chanukijí, tak i ozdobeným stromečkem. (Cardillo, 2019)

3.3.2 Purim

Svátek Purim je dalším svátkem, pro které neplatí přísná pravidla jako pro vysoké svátky jako například nepracovat. Přesto však existují čtyři povinnosti. Číst Megilat Ester neboli Svitek Ester, který vypráví o tom, co se událo v minulosti v Persii, a tedy i o tom, proč slavíme svátek Purim. Dále pak hostinu s velkým množstvím vína. Obdarování. Správně bychom měli obdarovat přátele alespoň dvěma porcemi jídla a pití a také darovat chudým, opět alespoň dva, aby měli všichni na Purim hojnost a měli radost. Zde tedy můžeme vidět, že především v minulosti byl spíše Purim spojený s dáváním darů než Chanuka. (Divecký, 2005; Nosek a Damohorská, 2016)

Proč se tedy svátek slaví? Purim oslavuje událost záchranu židovského národa před zlým ministrem Hamanem. Příběh se odehrává v perské diaspoře. Persii vládne král Achašveroš (pravděpodobně mohlo jít o krále Xeraxa I.), který jednoho večera přikáže, aby se na oslavu přišla ukázat jeho žena královna Vašti. Jsou různé názory na to, proč královna svého manžela odmítla, jeden říká, že ji přikázal se objevit polonahá, nicméně král ji za to zapudil. Záhy však začal hledat náhradu. Tou se stala krásná židovka Ester, jejímž strýcem byl moudrý Mordechaj. V tom čase králův ministr Haman, který byl chamtivý a nenáviděl Židy, rozhodl vyhladit celé židovské pokolení. Mordechaj požádal Ester, aby přiměla krále, aby tomu zabránil. Ester se nejprve připravovala půstem a až poté se rozhodla krále sama navštívit, což pro ni samotnou mohlo být nebezpečné. Po sérii hostin, které králi pořádala, nakonec dokázala, že král Hamana dal zabít a Židé byli zachráněni. (Divecký, 2005; Nosek a Damohorská, 2016)

Název Purim se odvozuje právě od slova pur, což znamená los. Haman totiž prý házením losů určil, který den dojde k vyhlazení Židů. (Nosek a Damohorská, 2016) Purimu předchází tak zvaný Esterin půst, kdy se Židé stejně jako Ester postí. Druhý den Purimu se pak koná Šušan Purim. Ve městě Šušan totiž bylo mnoho Hamanových stoupců, a proto tam došlo k potyčkám a až patnáctého dne se vše uklidnilo. Šušan Purim se proto slaví v opevněných městech jako je Jeruzalém ještě o den déle. (Nosek a Damohorský, 2016; Divecký, 2005)

Na svátek Purim se čte již zmiňovaný Megilat Ester, kdy se při jménu Hamana syčelo, nebo se užily řehtačky, aby jeho jméno přehlušily, nebo se Hamanovo jméno napsalo na podrážku bot a dupalo se s nimi. Známe je také, že děti Hamanovo jméno napsaly na kameny a ty pak třely o sebe, aby Hamanovo jméno vymazalo. (Divecký, 2005)

S Purimem se pojí specifická jídla, jí se například Hamanovy uši, což jsou takové třícípé šátečky plněné mákem nebo marmeládou. (Divecký, 2005)

Pije se také opravdu velké množství alkoholu, především vína, protože to podávala Ester na svých hostinách pro krále. Na Purim je nepsaným pravidlem se opít tak, aby jedinec nerozpoznal Hamana od Mordechaje, tedy dobro od zla. V tom můžeme nalézt podobnost s Masopustem nebo Karnevalem, kdy se také převracejí hodnoty. Pozoruhodné je jistě i, že u aškenázských Židů měl Purim skutečně masopustní prvky, které v orientálních oblastech chyběly. Docházelo k oblékání se do masek i k žertovným parodickým zpíváním liturgických textů, převlékání mužů za ženy a žen za muže, stejně jako nepatrné vzdorovité vysmívání se náboženským autoritám. Známé jsou i příklady pálení figuríny Hamana. (Sládek, 2008) Dodnes však zůstává zvyklost hraná purimšpíglu, tedy divadelní ztvárnění purimového příběhu. Bývá zvolen purim – rebe, kterým je například dítě. Děti jsou také obdarovány finančními dárky, kterým se říká purimgeld. V současné době je obvyklé, že se na Purim lidé oblékají do široké škály masek. Nošení masek také napomáhá tomu, nerozpoznat, kdo je dobrý a kdo zlý. Lidé jsou v podstatě inkognito, což, jak píše Jan Divecký, není náhoda, protože i v purimovém příběhu je Bůh jaksi stranou. (Divecký, 2005) *„Pozorný čtenář si všimne, že v celé megile není ani jednou zmíněno Boží jméno. Bůh halí v purimovém příběhu svou přítomnost do hávu „kontroly přirozeného běhu událostí, zdánlivě do děje nazasahuje. I jméno královny Ester se odvozuje od slova seter (skrytost).“* (Divecký, 2005, str. 63) Nicméně můžeme se i dočíst, že jméno Ester se také odvozuje od jména bohyně lásky Ištar. Může tu být souvislost právě s mýtem o příchodu jara a přemožení boha Humana bohem Mardukem. Stejně tak symbolika házení losu bývala v perské říši spojovaná s oslavami jara, zjišťoval se totiž osud pro nadcházející rok. (Nosek a Damohorská, 2016)

3.3.3 Jom ha-acmaut

Den nezávislosti Izraele se oslavuje 14. května. Dnu předchází vzpomínka na mrtvé vojáky Izraele, Jom hazikaron. Izrael nezávislosti dosáhl v roce 14. května 1948. Britové opustili území Palestiny a byl vyhlášen samostatný stát Izrael. Zpravidla se konají speciální bohoslužby, při kterých se i troubí na šofar. Večer se pořádají ohňostroje, oslavy, přes den je známá například přehlídka ve vzduchu, kdy letadla vytváří na obloze různé obrazce. (Nosek a Damohorská, 2016; Divecký, 2005)

3.4 Šabat

Šabat se slaví každý týden. Začíná v pátek večer před západem slunce a končí v sobotu večer opět západem slunce. Šabat je dnem odpočinku. Původ vychází z Genesis, kdy Bůh sedmý den stvoření odpočíval. Slavení šabatu má nejvyšší důležitost, neboť i když na šabat připadne některý jiný svátek, první se jmenuje šabat. Na šabat se nesmí pracovat. Základních 39 zakázaných činností je popsanych ale až v Mišně. (Nosek a Damohorská, 2016; Sládek, 2008) „*Nesmí se např. sít, sklízet, vázat otýpky, mlátit obilí, mlít, prosévat, hníst, opékat, stříhat vlnu, prát ji, dělat kličky a uzly, sít, porážet dobytek, stříhat kůži, psát, mazat, stavět, přejíždět, hasit oheň, zapalovat, přenášet nejrůznější předměty*“ (Nosek a Damohorská, 2016, str. 183). Z těchto příkazů začala Halacha rozvíjet další. Některé v souvislosti s otázkami, které vyvstaly až v moderní době. Velmi často se vychází z toho, že by se neměly dělat činnosti, které vedou k přeměně původního stav, nebo ty, které zanechávají stopy. To například znamená, že je zakázáno řídit auto, protože to zanechává stopy. Ne nadarmo jsou zákazy vztahující se k šabatu přirovnávány k hoře visící na tenkém provázku, z něhož se původně vše odvíjí. Všechny zákazy padají v momentě, kdy by byl ohrožen něčí život, protože pro to platí pravidlo pikuach nefesh neboli účta k duši, tedy záchrana života je vždy přednější. (Nosek a Damohorská, 2016, str. 184; Sládek, 2008)

Šabat byl nejprve slaven především četbou Tóry a byl spíše oslavou duchovní než v rámci specifických oslavných úkonů. (Nosek a Damohorská, 2016; Sládek, 2008) Nicméně slavností, radostný charakter je zmíněn již v Iz 58,13, kde se píše: „*Nazvi šabat potěšením.*“ (Nosek a Damohorská, 2016, str. 183; Bible, 1991, str. 679)

Samotnému šabatů předchází velké přípravy. Jednak očištné, jako návštěva mikve, někteří se třeba i postí, aby pak z večerní hostiny měli ještě větší radost, a, stejně tak jako praktické přípravy, nachystání slavnostního oděvu, pokrmů, v současné době dochází k velkým nákupům. Z vlastní zkušenosti v Izraeli mohu zmínit, že trh v Jeruzalémě je v pátek naprosto přeplněn. Koná se také bohoslužba, která je však zpravidla kratší, protože muži poté přicházejí domů, kde na ně často čeká manželka s již zapálenými šabatovými svícemi. Říká se, že cestou domů muži sedí na každém rameni jeden anděl. Jeden je dobrý a jeden zlý. Pokud je doma vše připraveno na šabatovou hostinu dobrý řekne amen, není-li tak tomu, zlý anděl řekne, že tomu tak bude i příště, načež ten dobrý doplní opět amen. Při šabatové bohoslužbě se recituje například také kabalat šabat, slavnostní přijetí šabat. Známý je hymnus Lecha dodi, Pojď můj milovaný, který začíná právě slovy „*Lechah dodi, likrat kala pnej šabat nekabela*“, což v překladu znamená „*Pojď můj milý, vstříc nevěště, začátek šabatů přivítejme*“. (Kučera a Reitschläger, 2008, str. 8) Je tedy patrné, že se tím vítá šabat jako nevěsta. Pokud dotyčný nejde do synagogy, bývá text recitován večer při šabatové hostině. V některých domácnostech, se takto vítá šabat, přičemž se nevěště šabatů otevrou i dveře. (Nosek a Damohorská, 2016, str. 186)

Zapálení svíci je jedním z hlavních příkazů (kromě příkazů nida a chala) pro ženy. Jedná se o dvě svíce, protože pro šabat existují dva příkazy, pamatuj a střež, která nabádají k upamatování slavení šabatů a dodržování jej. Nezapálení svíci by bylo potrestáno smrtí při porodu. V nouzi může ale svíce zapálit i muž. (Nosek a Damohorská, 2016) Žena nejprve řekne požehnání: „*Baruch ata A-donaj, E-lohejnu, melech haolam, ašer kidešanu bemicvotav vecivanu lehadlik ner šel šabat. – Bud' požehnán, Hospodine, Bože náš, Králi světa, který jsi nás posvětil svými příkazy a přikázal nám zapálit šabatové světlo.*“ (Tomášková, 2022, str. 91; Kučera a Reitschläger, 2008)

A poté svíce zapálí. Svíce se mají zapalovat mezi západem slunce a objevením tří hvězd, ale můžou se zapálit (třeba kvůli dětem) i dříve, ovšem od té doby, kdy se zapálí, má dotyčný tak zvanou šabatovou duši a vztahují se na něho šabatové zákazy. Poté se obvykle požehnají děti. Nejprve synové a pak dcery. (Nosek a Damohorská, 2016) Požehnání pro chlapce zní: „*At' tě Bůh ustanoví jako Efraima a Manašeho.*“ (Tomášková, 2022, str. 91). A pro dívky: „*At' tě Bůh ustanoví jako Sáru, Rivku, Rachel a Leu.*“ (Tomášková, 2022, str. 91) Poté se ještě dodá: „*Kěž ti Hospodin žehná a chrání tě! Kěž ti Hospodin ozáří svou tvář a je ti milostivý! Kěž Hospodin pozvedne svou tvář k tobě a dá ti*

mír.“ (Tomášková, 2022, str. 91) Ještě předtím, než se požehná víno, pronese se úryvek o tom, jak Bůh ustanovil den odpočinku. (Tomášková, 2022) Požehnání nad vínem se pronáší nad speciálním pohárem na víno, tedy na kiduš. (Nosek a Damohorská, 2016) Požehnání zní: „*Baruch ata A-donaj, E-leohejnu, melech haolam, bore peri hagafen. –Bud’ požehnán, Bože náš, Králi světa, jenž tvoříš plody vinné révy.*“ (Tomášková, 2022, str. 91) Dalším požehnání následuje při rituálnímu mytí rukou a poté se požehná chala: „*Baruch ata A-donaj, E-lohejnu, melech haolam, hamoci lechem min haarec. –Bud’ požehnán, Bože náš, Králi světa, jenž dáváš vzejít chlebu ze země.*“ (Tomášková, 2022, str. 92) Každému je kousek ulomen a pojí jej se solí. Chala, v hebrejštině bochánek neboli v jidiš barches jsou vždy dvě. Tvary se liší dle komunity. Snad nejznámější je ale tvar copu. Známý je i zvyk plést chalu ze dvanácti pramenů podle dvanácti kmenů. Z těsta z chaly se kousek symbolicky odděluje pro kněze Chrámu a ten se spálí. V chale není mléko, protože se často jí s masem dohromady. Chaly se zakrývají zdobenou pokrývkou, která často bývá s trásněmi nebo vyšitými nápisy. (Sládek, 2008; Nosek a Damohorská, 2016)

Je také zvykem, že se všichni z poháru s vínem napijí. Na šabatovou hostinu se jí sváteční jídlo zvané Se’uda. V aškenázských komunitách to bylo velmi často gefilte fish, tedy nadívaná ryba. Ryba souvisí s plodností, neboť Bůh řekl, že lidi rozmnoží jako ryby. Plodnostní symbolika má souvislost také s tím, že šabatová noc je považována za dobrou noc pro sexuální styk. (Nosek a Damohorská, 2016, str. 188; Bible, 1991; Sládek, 2008)

3.4.1 Havdala

Druhý den, v sobotu se ráno a dopoledne koná slavnostní bohoslužba, dále je obvyklé čtení Bible, Mišny, Talmudu a dalších textů. (Nosek a Damohorská, 2016, str. 188) Je také obvyklé mít tři slavnostní jídla. Poslední před Havdalou proto v některých komunitách bývá lehčí jako dezert, v jiných naopak stejně slavností jako ostatní jídla. (Nosek a Damohorská, 2016)

Havdala, doslova oddělení, začíná ve stejný čas jako předešlého večera uvítání šabatu. Při havdale se nejprve zapálí havdalová svíce. Poté dochází k požehnání vína ve speciálním havdalovém poháru, stejné jako během přivítání šabatu. (Nosek a Damohorská, 2016) Pohár by měl být vínem naplněn tak, aby se trošku přelilo, což bylo dobrým znamením do nadcházejícího týdne. Poté se žehná koření, ke kterému se později přičichne.

Důvod je následující. Vzhledem k tomu, že během šabatu Bůh přiděluje druhou šabatovou duši, po jejím opuštění člověk cítí slabost, proto si potřebuje přičichnout k vonnému koření, aby se síly znovuobnovily. Kořenky mohou mít rozličné tvary, od ryby po loďku. Stejně tak se žehná oheň nad havdalovou svící, velmi často mívá tvar copu. Tedy několik drobných svící, měly by být minimálně čtyři. (Nosek a Damohorská, 2016) Na závěr se říká: „*Požehnaný jsi Hospodine, Bože náš, Králi všehomíra, jenž odděluješ svaté od všedního, světlo od tmy, Izrael od ostatních národů, sedmý den od šesti dnů práce. Požehnaný jsi, Hospodine, jenž odděluješ svaté od všedního.*“ (Kučera a Reitschläger, 2008, str. 98) Všimněme si, jak je poukazováno na slavení svatého dne, což odděluje Izrael od ostatních. Svíce se hasí v mističce s vínem a některé, především sefardské komunity, mají zvykem potřít si tímto vínem s voskem některá místa, oči, uši, či kapsy oděvu kvůli přání zabezpečit zdraví a bohatství (proto kapsa). (ČUŽM) V rámci havdalového obřadu je obvyklé slavnostní jídlo, které se nazývá Melave malka, což znamená „Doprovázení královny“, a právě toto jídlo souvisí s odchodem královny, tedy šabatu. (Nosek a Damohorská, 2016, str. 190) Na konci si všichni popřejí „*Šavua tov!*“, tedy „*Dobrý týden!*“.

3.5 Průběh slavení u ČUŽM

3.5.1 Sederová večeře

První svátek, kterého jsem se zúčastnila, byl Pesach. Konal se v sobotu 16.4. 2022 v prostorech Libeňské synagogy. V této synagoze již není Tóra a konají se tu různé kulturní akce. V hlavním prostoru synagogy byly připraveny stoly se sederovou večeří ve tvaru U, uprostřed pak byl jeden podlouhlý stůl, na němž byly připravené zatím nezapálené svíčky. Každý účastník měl svůj sederový talíř a do dvojce pesachovou haggadu, která byla přímo vytvořená pro ČUŽM. Po pravé straně byly nachystané ještě malé stolečky s košer pesachovým rautem a košer pesachovými italskými víny. Potom, co se všichni sešli, mnozí byli oblečeni velmi slavnostně, se nejprve obřadně umyly ruce a každá dívka zapálila jednu svíci s příslušným požehnáním, jako se to dělá i při šabatu, protože každý svátek je ve své podstatě určitým šabatem. Zahájení sederové hostiny bylo spojeno s vysvětlením, proč se pesach slaví, stejně tak se objasnila symbolika jednotlivých pohárů, měly by se vypít celkem čtyři, a přestože lidé mezitím již popíjeli víno i mezi jednotlivými

poháry, na každý symbolický pohár bylo upozorněno. Stejně tak na symboliku jednotlivých pokrmů na sederové míse bylo poukázáno, a také na to, kdy se má rozlomit maces, a kdy se má maces jíst jako sendvič. Zahájení bylo velmi obřadní. Poté začala hostina a neformální rozhovory, které se však často vázali k danému svátku nebo židovské identitě. Zaujal mě například vtip, který se pojil k tomu, že ten rok byly Velikonoce v přibližně stejném čase jako pesach. „*Viš, jak to bylo s tím, že Ježíš vstal z mrtvých? No, slavil Pesach a opil se, že byl několik dní jako mrtvý a třetího dne teprve vstal.*“⁷(Informátor č. 1., 2022) Humorně se hovořilo i o například celkem antisemitské skupině Ortel. Několik členů se bavilo o tom, že po skončení sederové večere půjdou ještě slavit do klubu a že si nechají jarmulku, kdy jeden dodal, že by mohli jít právě do klubu kde zpívá jmenovaná skupina a jít na pódium přímo za zpěvákem. Velmi výrazně bylo znát, že členové znají typické pesachové písničky jako Dayenu a Eliyahu Hanavi, které jsem sice už také slyšela, ale nikdy jsem je nezpívala. Zatímco členové je zpívali s velkým zapálením. Na obřad dorazila jedna paní s dítětem, zde byl však záhy znát generační rozdíl, kdy pesach slavila Česká unie židovské mládeže, tedy mladí lidé, kteří měli svátek zároveň propojený i s tím pobavit se s přáteli, ale malé dítě bylo dosti netrpělivé, v jednu chvíli plakalo, takže s ním matka brzy odešla. Na pesachové oslavě jsem nebyla jediným členem bez židovského původu, byl zde ještě kamarád jednoho z členů, který měl zájem se přijít podívat. Na pesach obecně je vítáno mít hosty.

3.5.2 Šavuot a Havdala

Dalším svátkem, na který jsem měla možnost se jít podívat, byl Šavuot. Tento svátek byl pořádán ve spolupráci s další židovskou organizací Moishe house, který zaštituje mladé Židy, slaví se zde pravidelně Šabat, ukončení Šabatu a další svátky, Moishe house také pořádá i další aktivity, které napomáhají upevnění židovské identity. Svátek se konal 4.6. 2022. V Moishe housu bylo již dost lidí, společně se hovořilo, jedlo a popíjelo. Protože se jedná o Šavuot, svátek Tóry, jedly se hlavně mléčné výrobky jako sýry nebo například cheesecake. Poté následovala Havdala, kdy bylo požehnáno víno a oheň a svíčky také zapáleny, pomodlilo se Šema jisrael a zaspívaly se písničky. Nakonec byla svíčka uhašena ve víně, kdy jedna členka zmínila, že v některých komunitách, především sefardských, bývá zvykem si vínem pomazat nad ušima, očima apod... Poté se celá

---

⁷ Nejde o doslovnou citaci, ale zapsáno z paměti.

skupina přesunula do prostorů Pražské židovské obce neboli „na Obec“. Tam byla pro Českou unii židovské mládeže a členy Moishe house připraveno místo, kde mohli „mladí“ slavit společně. Slavení Šavuotu bylo uvedeno Alšem Weissem a jeho úvahou nad interpretací Tóry. Zbytek slavení spočíval v tom, že různí účastníci přednášeli jednotlivé příspěvky na témata jako je například fotografování nevyužívaných synagog, nebo o vztahu judaismu a životního prostředí. Většinou to byla témata, kterým se daní účastníci věnovali. K tomu bylo připraveno pohoštění. Zajímavé je, že někteří členové si skutečně přinesli i například knihu, aby mohli studovat až do rána.

3.5.3 Slavení Nového roku

Tento svátek se konal 25.9. v kavárně a oslavoval se rok 5783. V kavárně měla Česká unie židovské mládeže rezervovanou místnost, kdy byly připravená semínka z granátových jablek a nakrájená klasická jablka určená k namáčení do sklenice s medem. Velice symbolické jídlo pro Roš ha-šana. Každý příchozí obdržel také jeden vybraný nápoj na účet České unie židovské mládeže. Vedla se přátelská konverzace, jak na běžná témata, tak i na téma židovského nového roku. Členové neformálně hovořili například symbolice jednotlivých jídel, například granátové jablko má souvislost s plodností. Jedním z témat byla také předsevzetí, která mají. Téma předsevzetí nadhodil jeden ze členů, a přestože další člen vyjádřil pochyby nad tím, zda se u židovského nového roku říká předsevzetí, nakonec se téma ujalo. Také si všichni přáli hebrejsky nový rok, tedy Šana tova. Někteří členové se zamýšleli i nad židovskými svátky obecně. Zaujala mě věta jedné ze členek, která řekla: „*Libí se mi, že všechny naše svátky oslavují život! To je tak krásný, že jsou všechny o životě! Že jsme přežili.*“⁸ (Informátorka č. 6., 2022) Konverzace byla především přátelská a skutečně neformální, zároveň však i mnohá témata byla blízká židovské identitě jako například téma cestování v Izraeli (většina členů byla v létě ať už sama nebo organizovaně v Izraeli), nebo létání do Izraele, vzpomínky na Lauderovy školy apod... Později se skupina rozdělila do dvou skupin, jedna část byla skupinka těch mladších, tedy ve věku ještě před ukončením středoškolského studia, a další byla těch starších. Účast byla velice hojná.

---

⁸ Nejde o doslovnou citaci, ale zapsáno z paměti.

3.5.4 Návštěva synagogy na Jom kipur

Na Roš ha-šana navazoval Jom kipur. Nejvýznamnější událost židovského roku, kterou ale nenazveme přímo svátkem, protože to není radostný den, tudíž se neslaví. Není tedy překvapivé, že průběh byl poněkud odlišný od běžných svátků. Pátého října večer „úijníci“ společně vyrazili do Jeruzalémské synagogy na odpolední bohoslužby. Neila se konala v 17:15, tekia v 19:13 a maariv v 19:15. V synagoze bylo již mnoho Židů, jak z Pražské židovské obce, tak i cizinci, obecně totiž na Jom kipur chodí do synagogy i ti, kteří běžně nechodí. Česká unie židovské mládeže tam však šla zvláště, a to slovy jednoho informátora, „aby šli mladí spolu“. Nicméně zajímavé je, že dorazilo jen několik lidí. Před začátkem jsme čekali před synagogou, kde se členové bavili například o tom, jak zvládají celodenní půst. Protože v galerii pro ženy v Jeruzalémské synagoze je nyní umístěna expozice muzea, ženy museli být v dolní části jako muži, ovšem kvůli tomu byla hlavní loď synagogy rozpuřena, v jedné části byly ženy, v druhé muži. Obdrželi jsme modlitební knihu, Sidur, a také vysvětlivky k bohoslužbě. Jednotlivé modlitby byly předčítány rabínem a ostatní se je modlili v duchu, nebo i nahlas, některé se přímo zpívaly. Celou dobu se stálo, což bylo naprosto v duchu jom kipurového pokání. Pražský vrchní rabín to odůvodnil také slovy, že když je otevřeno okénko k tóře, Král vyhlíží ven, a lid by tedy měl stát, a jen pokud už jsou lidé skutečně znavení celodenním přísným půstem, tak samozřejmě mohou usednout, ale poukázal na rabína, který je již pokročilého věku, a že on také zvládá stát celou dobu. Uprostřed byla na okamžik přestávka, kdy pražský vrchní rabín Peter přednesl zamyšlení. Vyprávěl o jednom rabínovi, který se vydal s důležitou zprávou za jiným, dal zapřáhnout koně, a ti jeli rychle a rychle, uháněli kolem první zastávky a nezastavili, protože nepotřebovali vůbec odpočinout, cítili se tak plní síly a uháněli dál. Minuli další zastávku a další a stále byli plní síly. Až když je nakonec rabi zastavil, protože se potřeboval občerstvit, najednou pocítili únavu, žízeň a hlad. A když jim bylo dáno krmení a voda, vrhli se na to jako ta zvířata. Nu, a lidé také při Jom kipur jsou nejprve plní síly a chtějí splnit Jom kipur, co nejlépe, ale měli by se zamyslet nad tím, aby se po skončení také nevrhli na jídlo jako ti koně, a místo toho si také něco odnesli z tohoto dne pokání a smíření.

Během modliteb se v určitý moment pokrčovala kolena anebo zvedaly ruce. Na konci se troubilo na šófar.

3.5.5 Posezení v suce

Svátek Sukot se slavil v neděli 16.10. 2022. Všichni se sešli v zahradě jednoho z členů, kde byl již přichystán stan jako suka. Na stole byly položeny všechny symbolické součásti arba'a minim (čtyř druhů), aby s nimi každý přichozí mohl zatrást a říct modlitbu. Na stole bylo přichystáno mnoho jídla a pití. Hlavním posláním bylo hovořit společně v suce, a proto večer byl především ve znamení přátelské neformální konverzace. Zajímavou vsuvkou byl příchod jisté paní z Filadelfie, která viděla v zahradě někoho s jarmulkou, a tak přišla, aby zatrásla a pronesla modlitbu. Byla však jiná věková kategorie, což bylo znát v tom, že všichni účastníci byli podobné věkové kategorie. Paní však brzy pokračovala dál v cestě. Později večer dorazila skupinka návštěvníků z Izraele, mezi nimiž byl i známý izraelský influencer, kterému byla udělena pocta, že pronesl požehnání. V neformálním rozhovoru se však opět řešila i témata, která se, jak se domnívám, vážou k židovské identitě, a to například téma izraelského občanství apod...

3.5.6 Šabat v izraelském stylu

Přestože se šabat koná každý týden, a nikoliv jednou ročně, zúčastnila jsem se ho především z toho důvodu, že se jedná o další akci, kterou ČUŽM pořádala s Moishe Housem a navíc jsem o tom hovořila se svým informátorem a ten mi doporučil se jít tam podívat, protože šabat je nejdůležitějším svátkem a bylo by dobré jej vidět. Konal se 25.11. a byl nazván v izraelském stylu především proto, že jídlo bylo typicky izraelské a pocházelo z bistra Paprika. Byly to tedy především falafely s humusem, izraelský salát, pity, lilková pasta, hranolky aj... Na slavnostně prostřeném stole však dominovaly dvě pletené chaly, ke kterým na začátku jedna členka pronesla požehnání. Také se samozřejmě myly ruce a žehnilo víno a zpívaly šabatové písničky. Jinak byl celý večer ve velmi přátelské neformální atmosféře. Sešel se hojný počet lidí, byla hojná účast i cizinců.

3.5.7 Oslava Chanuky

Chanuka se konala 18.12. 2022 přímo v prostorech Pražské židovské obce. V místnosti, kde se oslava konala byl připravený stůl s typickými chanukovými pokrmy jako je latkes, sufganijot, ale také ovocný salát a další, nechyběly ani nápoje. Uprostřed stolu byla připravená chanuková svíce, která se na při zahájení zapálila. K zahájení si připravila jedna z členek proslov, a protože 18.12 je výročí úmrtí Václava Havla, připravila si proslov

právě z knihy Václava Havla Moc bezmocných a jiné eseje konkrétně předmluvu. Proslov zároveň souvisel s mírovým poselstvím Chanuky. Původně bylo plánováno udělat takzvané Secret makabi, tedy s určitou nadsázkou inspirováno Secret Santa, aby si lidé předali dárky, ale mnoho lidí si dárky nepřineslo, tak se od toho upustilo. Na Chanuku dorazilo mnoho lidí, také jsem si všimla některých nově příchozích.

3.5.8 Purimový večer

Purim se oslavil 5.3. 2023 v pronajaté místnosti baru s názvem Zasekávák.

Účast byla velice hojná. Přišla jsem dřív, proto bylo možné sledovat přípravy jako například připravování tomboly, sezení. Pokrmy byla parve, tedy neutrální, nebyly ale košer. Košer byly Hammanovy uši, typický pokrm pro Purim, byly za finanční dar alespoň 10 nebo 15 korun na podporu Ukrajiny. Nápoje si kupoval každý sám na baru.

Po přípravě se začali organizátoři již oblékat do kostýmů a postupně přicházely další masky. Jednalo se o masky převážně humorného charakteru jako byl lyžař, který přišel přímo v lyžařské výbavě (i botách), antisociální motýl, Golemka, Wednesday Addams, The Big Lebowski, Andy Warhol. Já sama jsem také byla v masce.

Hlavním bodem večera bylo vyhodnocování tomboly, soutěž o nejlepší masku, o níž během každé večera hlasoval, a to tak, že napsal na papírek jedno jméno a vložil jej zmačkaný do košíčku. Tuto soutěž vyhrála maska antisociálního motýla. Poté následoval proslov, který se vztahoval k současné nelehké době, kdy antisemitismus nabírá na síle a také především na špatnou situaci v dnešním Íránu.

Doslovný text proslovu zněl:

„Drazí přátelé, členové a příznivci,

Jsem velice rád, že jsme se zde sešli v tomto počtu na radostné oslavě svátku Purim. Když otevřeme učebnice starozákonní literatury, často se setkáme s názorem, že Megilat Ester je “novela” či “novelka” - krátký román, který obsahuje lásku, neobsahuje zázraky B-ha a navíc oslavuje sňatek židovky s perským králem. I z těchto důvodů nechtěli učenci zařadit Megilat Ester mezi kanonické knihy. Stojím zde dnes před vámi, abych Vás přesvědčil o relevanci a poučnosti toho spisu. Purim je hlavně o svobodě a vítězství dobra nad zlem. Židé i dnes čelí antisemitismu v různé formě a intenzitě. I dnes skrýváme naši identitu, naši víru, naše zvyky. Mnozí z nás si to nechtějí či bojí přiznat a často tak zapomínáme na to, kdo jsme. Je to jen při těch útocích, které vnímáme jako osobní, kdy si

přiznáme, kdo jsme. Často to nejsou útoky na první pohled zřetelné. Jak by se Vám ale líbilo, kdyby Vám někdo řekl, že vypadáte jako Henry Kissinger, protože máme kudrnaté vlasy a brýle, nebo Vám řekl, že dnes panují židovské ceny, když kupujete máslo, nebo Vás soudil za činy státu Izrael. Dovolte mi, abych zde též zmínil další historickou paralelu. Pohledme dnes do moderní Persie. Tamní režim neváhá použít násilí, propagandu, lži na své obyvatelstvo ba i dokonce i jed na studentky ve školách. Historie nás učí, že všechny diktatury si počínají stejně, tedy i jako v Československu před rokem 1989, jsou v Íránu lidská práva a svobody omezovány každý den. A podobně jako v Československu i v dnešním Íránu odpůrci režimu existují a jsou perzekuováni. Budiž nám tyto zkušenosti poučením, abychom se nikdy nebáli bojovat za naše zájmy, bezpečnost a svobodu. Proto si z královny Ester, této odvážné ženy, berme příklad a bojujeme za to, kdo jsme, za naši národnost, za naši víru a zvyky. Mluvme otevřeně o našich problémech a nebojme se vyjádřit naší vládě. Děkuji Vám a volte pro mou masku v soutěži.“ (Informátor č. 1., 5.3. 2023)

3.5.9 Den výročí nezávislosti Izraele

Jom ha – acmaut se konal 30.4. 2023 v zamluvené místnosti jednoho Hummus baru. Na minulý Jom ha – acmaut jsem se nemohla dostavit, ale domnívám se, že tehdy se konal venku a grilovalo se. Místnost byla vyzdobená izraelskými vlajkami jakožto symboly oné události. Jedla se jídla, která jsou spojovaná s Izraelem, tedy hummus, falafely, pity apod... Také se pouštěla izraelská hudba, na kterou někteří lidé i tančili. Protože bylo mnoho členů, kteří mluvili jiným jazykem než češtinou, hovořilo se převážně anglicky. Konverzace byla neformální, ale probíraly se například uplynulé svátky jako byl Pesach nebo i další témata jako noví rezidenti v Moishe housu, židovské filmy, a i další běžná témata.

4 Význam slavení

4.1 Analýza performancí

Během analýzy sebraných dat jsem použila již zmiňovanou metodu axiálního kódování. Analyzovala jsem jak nahrané rozhovory, tak i sebraná data během zúčastněného pozorování. Principem axiálního kódování je rozřazení kódů do kategorií, které poskytují vhled do zkoumaného fenoménu. Tyto kategorie jsou: příčinné podmínky, jev, kontext, intervenující podmínky, strategie jednání a interakce a následky. (Lojdrová, 2014; Hendl, 2005)

Tímto schématem jsem se řídila a data rozdělená do kódů jsem seřadila do kategorií, jak je možné vidět v tabulce níže.

Během kódování jsem si všimla opakujících se slov jako je : judaismus, Židé, židovství, dále termíny jako synagoga, Tóra, rabín apod... Tyto slova jsem si dále zařadila pod zastřešující kategorii Židovská identita, pod tuto kategorii jsem zařadila i data ze zúčastněného pozorování, kdy se jednalo především o znalost modliteb, hebrejštiny, písniček, Židovských obcí a směrů judaismu. Zároveň však bylo patrné, že se informátoři obvykle nepřipravují k jednomu směru judaismu nebo také to, že předtím, než se stali členy ČUŽM, nebo Moishy housu, vyskytovala se u nich velká potřeba komunity, protože jejich rodiny jsou mnohdy „smíšené“, tj. jen jeden z rodičů je Žid nebo například neslaví žádné svátky, judaismu se příliš nevěnují nebo se začali o judaismus zajímat teprve v nedávné době a nebyla zde tudíž možnost projevit židovskou identitu. To jsem nazvala pomezím postavením, neboť se skutečně nacházeli/ nachází slovy Victora Turnera v liminálním postavení. Jevem je samotné slavení židovských svátků, tedy performance, protože právě na tento fenomén je diplomová práce zaměřená. Za kontext jsem označila židovství, které je samo o sobě komunitním náboženstvím, proto potřeba komunity je v tomto případě ještě umocněna. Jako intervenující podmínky jsem našla během analýzy předpoklady pro vytvoření komunity, o kterých budu podrobně psát v následující kapitole. Těmi je podobná rodinná historie, podobná osobní zkušenost s židovstvím a k tomu se vázajícími tématy, a také u mnohých členů navštěvování Lauderových škol. Tyto podmínky daly předpoklad tomu, aby se utvářela komunita. Strategií jednání a interakcí je tím pádem Česká unie židovské mládeže, která zaručuje následky, jimiž je komunita, kreativní a tvůrčí schopnost performance reagovat na aktuální situace, potvrzení identity, a to jak židovské tak komunitní v rámci konkrétního směřování komunity, a taktéž její performování během

svátků/ performancí, a nakonec struktura času. Tyto funkce jsem našla, jak v analýze přepisů rozhovoru, tak i během zúčastněného pozorování.

Příčinné podmínky	Jev	Kontext	Intervenující podmínky	Strategie jednání a interakce	Následky
Židovská identita Potřeba komunity Pomezí postavení	Slavení svátků (Performance)	Židovství	Lauderovy školy Podobná rodinná historie Osobní zkušenost se židovstvím	Česká unie židovské mládeže	Komunita Vitalita a tvůrčí schopnost performance Potvrzení identity, performování identity Struktura času

Díky axiálnímu kódování jsem získala vhled do zkoumaného fenoménu a data jsem zařadila do několika závěrů. S daty jsem také dále pracovala a hledala více souvislostí mezi jednotlivými kategoriemi. Povšimla jsem si například, jak se kategorie navzájem prolínají.

V analýze jsem si také potvrdila zásadní předpoklad a to ten, že se jedná o performance. Jak Richard Bauman píše, performance je „umělecká událost“, která zahrnuje konkrétní situaci a příčinu konání, tedy slovy Ervinga Goffmana rámec, performerů neboli účinkujících, užití umění, publikum a přípravy. (Bauman, 1975, str.290; Goffman, 1999) To vše můžeme v organizaci a průběhu slavení nalézt. Stejně tak je možné rozlišit, že slavení spadá do sféry volného času. (Turner, 1982) Performance je také určitým způsobem klíčována, klíč však znají pouze členové dané skupiny. U slavení židovských výročních svátků jako klíčování lze označit za prvé symboly konkrétního svátku. Tedy při Pesachu sederová mísa, při Purimu masky a Hammanovy uši, při Jom ha - acmoutu izraelská vlajka. Stejně tak nošení jarmulky. Za druhé pak za klíčování můžeme považovat

specifické texty a promluvy, těmi jsou písně a modlitby, které byly především v hebrejštině.

Také osoba performerera se pohybuje na dvou úrovních, jak popsal Richard Bauman, a to na úrovni předem dané, to je předem daný průběh slavení svátku, ale i na druhé úrovni, která je situační a spontánní. (Bauman, 1975) Přestože je průběh daný, je zde prostor pro kreativitu a situačnost. A právě to lze označit slovy Richarda Baumana za vznikající kvalitu performance. (Bauman, 1975)

4.2 Komunita, židovská identita a ČUŽM

Jedním z nejvíce se opakujících slov v analýze bylo slovo komunita. Stejně tak i slova s tím související jako například přátelé, kamarádi. Jedním z důležitých významů slavení židovských svátků u České unie židovské mládeže je bezpochyby komunita. Právě komunita je velmi důležitá pro židovství, židovskou identitu obecně. Jak zmínila jedna moje informátorka: „*Co je na tom slavení důležité, hm jedna z nejdůležitějších věcí je určitě komunita, troufám si říct, že judaismus je věcí komunitní a když chcete například konvertovat k judaismu, tak vám jako všichni rabíni řeknou a máte někde židovskou komunitu, než projdete konverzí... Máte kam chodit do synagogy, máte kam chodit na svátky, máte kde se účastnit židovského života, jako s jinými Židy, protože určitě jasně existují někde, kde holt žijí ten židovský život sami a žijí ho hezky, ale obecně se to vidí takhle jako komunitní. Takže ta komunita je tam pro mě velice důležitá.*“ (Informátorka č. 5., 2023)⁹

Richard Bauman jako jednu ze struktur, které vznikají během performance popsal právě i strukturu sociální, která vzniká během sociální interakce v performanci. (Bauman, 1975) Dle analýzy mohu v tomto případě také označit komunitu jako vznikající během performancí, slavení židovských svátků.

Komunitu a setkání s přáteli a z toho vyplývající pocit sounáležitosti zmiňovali i další informátoři. Na otázku, co pro ně znamená slavení židovských svátků odpovídali:

„*Vidím se s mými kamarády a slavíme spolu.*“ (Informátorka č. 6., 2023)¹⁰

---

⁹ Doslovná citace z nahraného rozhovoru, jen byla odstraněna opakující se slova nebo výplňková slova jako je jakoby, vlastně apod...

¹⁰ Odpověď z dotazníku.

„Možnost se setkat s komunitou.“ (Informátor č.7., 2023)¹¹

„Být s vrstevníky a prožívat svátky společně.“ (Informátorka č. 9., 2023)¹²

Při vstupu do této komunity jsem si postupně všimla několik bodů, které v této komunitě hrají důležitou roli a ve své podstatě i tvoří tuto komunitní židovskou identitu. Vzhledem k tomu, že k výzkumu jsem měla několik informátorů, ne vždy nutně každý z nich splňoval jeden z bodů, většinou však ano. Jako první bych bezpochyby zmínila Lauderovy školy. Jedná se o mateřskou školu, základní školu a gymnázium, které jsou vzdělávacím počinem v rámci Židovské obce v Praze, vzniklé díky Nadaci R. S. Laudera. (Lauderovy školy v Praze, 2005–2023) Mnoho informátorů mělo zkušenost s touto vzdělávací institucí. Během slavení svátků, když se účastníci neformálně bavili mezi sebou jedním z významných témat byly i Lauderovy školy, a to především v souvislosti, že na ně účastníci vzpomínali, mluvili o lidech, které tam potkali, spolužácích, učitelích. Například během svátku Roš ha – šana došlo k podobné konverzaci, kdy například já jako člověk, který touto vzdělávací institucí neprošel, jsem se cítila lehce mimo subjekt rozhovoru. Také jsem si všimla, že s v některých případech konají i třídní srazy z Lauderových škol. Samozřejmě ne všichni s Lauderových škol se pak účastní slavení židovských svátků, přesto však jsem měla pocit, že je tato skutečnost pro účastníky jistě důležitá, což mi Informátor č. 1. také sám sdělil, že je důležitost brát v potaz Lauderovy školy, protože mnozí jimi právě prošli.

„a co pro mě znamená slavení svátků s ČUŽM, tak jako příležitost se potkat s kamarády, protože já jsem chodil do Lauderových škol, a potkal jsem tam hodně kamarádů a potkal jsem tam kamarády, kteří chodili do Lauderových škol a tak podobně, třeba si pamatuju, že sem dlouho chodíval na pesachové sedery, které ČUŽM organizovala v Libeňské synagoze, takže samozřejmě tam pro mě byla i ta náboženská stránka toho, že je to oslava toho, že vyvedení Židů z Egypta a podobně, tak Roš ha-šana pro mě znamená Nový rok a kromě té náboženské stránky je tam ta komunitní, že se potkám s kamarády, a to pro mě hodně prostě jako znamená ta ČUŽM, protože tam jsou hodně kamarádi.“ (Informátor č. 2., 2022)¹⁴

---

¹¹ Odpověď z dotazníku.

¹² Dtto.

¹⁴ Doslovná citace z nahraného rozhovoru, jen byla odstraněna opakující se slova nebo výplňková slova jako je jakoby, vlastně apod...

Zde je patrné, že vztah mezi Lauderovými školami, kamarády a komunitou ČUŽM je na místě. Zároveň však jedna z informátorek upozornila i na skutečnost, že když nenavštěvovala ještě Lauderovy školy, ne vždy se na běžné škole cítila komfortně, a to jednak proto, že nesdílela se spolužáky například stejné slavení svátků, tak že i jednou pocítila přímo nátlak v čase Velikonoc. Je zajímavé, že nikdo z informátorů nepocíťoval nátlak okolí například v čase Vánoc, které bychom mohli označit za nejvíce slavené svátky majoritní společnosti v Čechách, a to za prvé proto, že Vánoce mají v současnosti komerční podobu, takže zde chybí náboženská složka, a také proto, že někteří informátoři jsou ze smíšených rodin a část rodiny například v některých případech Vánoce slaví. S nátlakem v čase Velikonoc se mi svěřila jen jedna informátorka a jednalo se o zkušenost právě z období, kdy ještě nenavštěvovala Lauderovy školy.

„Jako na základce, když jsem byla malá, tak já jsem chodila před lauderkama na státní základku, tak tam jsem cítila tlak, vlastně jsem se úplně neztotožňovala s těma ostatníma spolužákama, ale já mám v tomhle směru spíš špatný vzpomínky na Velikonoce než na Vánoce. To jako bylo nepříjemných pár vzpomínek, mně učil učitel, kterej jako věděl, že jsem židovka, tak mě nutil číst nějaký velikonoční pasáže, jo jako z Novýho zákona. A pak takový věci, jakože přišli spolužáci k nám domů jako nás vyšlehat a my jsme doma neměli žádný sladkosti, protože jsme na to nebyli připravený, a já jsem nevěděla, co mám dělat. Tak to byly takový zvláštní situace, ale ty Vánoce, to úplně ne. Tak ono je to v dnešní době tak zkomercializovaný a pro většinu lidí v mém okolí, tak vlastně jako oddělený už od toho náboženskýho prvku, že tam úplně tlak necítím, maximálně vánoční slevy. (smích)“ (Informátorka č. 3., 2023)¹⁵

Další z důležitých bodů, které mají roli v definování této komunity je jistě zájem o židovství. Mezi to můžeme zahrnout nejen zájem o to, aby nějakým způsobem pokračovala, byla znovuobnovena židovská identita nebo jak téměř všichni informátoři zmínili „tradice“. Tradice pro informátory zahrnuje jistě to, že se slaví svátky a dodržují určitá halachická pravidla, které jsou podstatné pro upevňování a znovuobnovování a pokračování židovské identity, a protože je pro informátory židovská identita důležitá, má

---

¹⁵ Doslovná citace z nahraného rozhovoru, jen byla odstraněna opakující se slova nebo výplňková slova jako je jakoby, vlastně apod...

pro ně význam její upevňování a nástrojem jsou například právě svátky, performance. Když jsem se ptala informátorů na význam slavení židovských svátků téměř všichni jako první uvedli „tradici“, ovšem v současné době v sociokulturní antropologii je na pojem tradice nahlíženo jako na produkt současné doby, modernity. Zároveň však, jak zmiňuje Anthony Giddens tradice bezpochyby nějaký přínos v životě má. Přesto, jak píše, tradice již v málokteré společnosti ovlivňuje všechny složky života. Spíše než to, ovlivňuje jen ty části života, ve kterých nám dává smysl, zatímco pokud v jiných složkách života nenalezne racionální podporu, většinou tyto části tradice vypustíme. (Giddens, 2000) A v tom tedy vidím to, že „tradice“, respektive slavení svátků apod. v tomto případě slouží jako způsob, jak je židovská identity upevňovaná, znovuobnovovaná a hraje důležitou roli pro komunitu.

„Znamená to pro mě pokračování v dlouhé tradici a historii, být součástí něčeho většího, možnost setkat se s komunitou, zamyšlení se nad poselstvím svátku.“ (Informátor č. 7., 2023)¹⁶

„Tradici, identitu, obnovování rodinných zvyků, které 20. století skoro úplně vymazalo na Slovensku a v Česku.“ (Informátor č. 8., 2023)¹⁷

„Dodržování tradic.“ (Informátorka č. 10., 2023)¹⁸

Takto i další informátoři v dotazníku uvedli tradici jako jeden z důvodů, proč slaví svátky. Tradice zde posloužila jako zastřešující pojem, který však v nahraných rozhovorech tváří tvář informátoři mnohem více rozvedli. Někteří pojem tradice vůbec nevyužili a jiní vysvětlili, co tím ve skutečnosti myslí.

„No tak slavení židovských svátků obecně pro mě znamená nějakou tradici, významnou součástí asi naší identity rodinný, protože já jako hodně vnímám židovství jako ne jenom náboženství, ale hodně to etnonáboženství, a já tam hodně cítím nějakou tu svoji příslušnost a je to hrozně významná součástí naší rodinný nejenom historie, ale i identity, takže já tam vnímám vlastně tyhle dva rozměry, to co jsme slavili vždycky doma, a pak ten komunitní rozměr, že potkáš jiný mladý Židy, kteří mají třeba podobnou rodinnou historii,

---

¹⁶ Odpověď z dotazníku.

¹⁷ Dtto.

¹⁸ Dtto.

slavěj doma stejný svátky a vlastně ten komunitní rozměr je pro mě něco trošku jinýho a to je to co mně zajišťuje vlastně to ČUŽM.“ (Informátorka č. 3., 2023)¹⁹

Informátorka zde zmiňuje důležitou věc, že pro ni slavení židovských svátků znamená tradici a součást rodinné identity, to v podstatě tvoří její židovskou identitu, aby však tuto identitu nějakým způsobem performovala, potřebuje komunitu, protože židovství je komunitní náboženství, a to ji právě zajišťuje Česká unie židovské mládeže.

„ČUŽM je hlavně prostředníkem, platformou, skrz kterou se setkáváme.“ (Informátor č. 7., 2023)²⁰

Česká unie židovské mládeže tedy zajišťuje možnost mít komunitu a dát prostor tomu slavit svátky s lidmi se zájmem o židovské svátky. Je však třeba zmínit, že rozhodně není pouze platformou, jak jsem zmínila výše je mnoho bodů, které tuto komunitu činí komunitou. Popsala jsem již důležitost Lauderových škol, poté zájem o židovství a dalšími body budu pokračovat, nejprve však uvedu ještě jednu citaci vztahující se k společnému zájmu o židovství.

„No s unií hlavně sdružování mladejch lidí, který mají nějaký společný zájem, a nějakou řečneme společnou znalost, a prostě k tomu maj vztah, nebo si ho budujou, nebo prostě něchtěj ztratit a tak dále takovým jako zase třeba jiným způsobem než třeba lidi, kteří to maj jenom v rodinách, slavěj to doma, v tý unii to má bejt jako jinej účel.“ (Informátor č. 4., 2023)²¹

Dalším bodem, který členové zkoumané komunity sdílí je skutečnost, že se ve většině případů necítí být členem jednoho směru judaismu. Řekla bych, že se nacházejí v určitém liminálním postavení. V rozhovorech jsem se na začátku ptala, k jakému směru judaismu by se členové ČUŽM přiřadili. Během výzkumu jsem si totiž všimla, že členové mají různý pohled na některá halachická pravidla a uvažovala jsem nad tím, kdo se

---

¹⁹ Doslovná citace z nahraného rozhovoru, jen byla odstraněna opakující se slova nebo výplňková slova jako je jakoby, vlastně apod...

²⁰ Odpověď z dotazníku.

²¹ Doslovná citace z nahraného rozhovoru, jen byla odstraněna opakující se slova nebo výplňková slova jako je jakoby, vlastně apod...

případně hlásí k ortodoxnímu judaismu a kdo k progresivnímu, liberálnímu. Tato otázka měla původně sloužit spíše k tomu, abych si informátory nějak rozlišila, vzápětí jsem ale zjistila, že většina členů se cítí spíše na rozhraní například dvou směrů.

„Nedokážu asi přesně odpovědět, protože já jsem vyrostl v sekulární rodině, která byla absolutně nenáboženská, takže nemůžu říct, že bych byl třeba vychováváný v určitým směru judaismu, že bych byl třeba reformní nebo ortodoxní, a byť se považuju za Žida, tak bych neřekl, a byť jako slavím svátky (...), tak bych neřekl, že se vysloveně jakoby zařazuju do jednoho směru judaismu. Na každém je něco, co se mi líbí, nejsem (...) členem vysloveně žádné obce, která by byla vysloveně reformní nebo ortodoxní. Myslím si, že papírově ano, ale nechodím každý týden na bohoslužby a tak. Takže nechci o sobě vysloveně říkat, že bych byl vysloveně reformní nebo konzervativní, protože to úplně není pravda.“ (Informátor č. 2., 2022) ²²

„Jako já se vnímám jako liberální, ale praktikující. Takže prostě jako slavím všechny svátky, na Jom kipur se reálně postím, ale jak jsem říkala, nedržím poctivě šabat a ale třeba držím fakt poctivě kašrut. Takže liberální, ale ne ortodoxní.“ (Informátorka č. 3., 2023) ²³

„jakože já jsem podle mě pro konzervativní lidi liberál a pro liberální lidi konzervativec, já jsem takovej střed a žádná strana by si mě asi úplně nezaškatulkovala k sobě.“ (Informátorka č. 3., 2023) ²⁴

„Těžká otázka, (...), včera jsem byl na přednášce od toho Jana Fingerlanda, 2022) (...), to docela rozebíral, jak mluvil o tý společnosti v Izraeli, jo teď to tam vysvětloval, ortodoxní, ortodoxní tradiční, a myslím že masorti, pak ti sekulární no a jako on to tak zjednodušeně rozdělil na čtyři kategorie, a já třeba prostě, když bych se měl zařadit, tak asi jsem někde mezi sekulárním a nějakým jako tradičním, když bych bral třeba to jeho rozdělení, (...) je to takový hodně zjednodušený, i když to je docela jako složitý, řadím se někde na to pomezí,“ (Informátor č. 4., 2023) ²⁵

---

²² Doslovná citace z nahraného rozhovoru, jen byla odstraněna opakující se slova nebo výplňková slova jako je jakoby, vlastně apod...

²³ Dtto.

²⁴ Dtto.

²⁵ Dtto.

„Jsou zase sekulární a sekulární jo, sekulární, který na to úplně (...), a pak jsou třeba sekulární jako třeba můj kamarád z Jeruzaléma, kterej prostě jako by nikdy nevyšel s kippou na ulici, ale prostě každé pátek večer doma maj večeri s rodinou jako šabes (...), když jsou svátky tak vždycky všechno slaví, ale když jsem se ho ptal jako kam by se zařadil, tak ti řekne sekulární, chilonim, já se s tím jeho přístupem docela ztotožňuju. (...) Řeknu, že jsem chilonim, sekulární, tak to bude interpretovaný jako že na to úplně jako kašlu.“ (Informátor č. 4., 2023)²⁶

„A je tam prostě nějaký to pomezí jako u těch mladejch lidí si myslím, že je to dost častý tadyto, navíc, jak kdyby se mělo udělat nějaký jako procentuální, tak spadáme prostě do toho sekulárního světa furt no, takže jako mě tam můžeš klidně zařadit (...) jako asi do určitý míry nějaký ten liberalismus tam je, (...) já rozhodně preferuju prostě plno věcí, který jsou spojený s tím liberálním judaismem a je mi třeba úplně jedno jestli jako se rozdělujeme v synagoze na muže a ženy, nebo jestli jsme všichni dohromady.“ (Informátor č. 4., 2023)²⁷

Tři poslední odpovědi od informátora č. 4., ukazují, že podobná skutečnost je i v Izraeli, na tomto příkladu také ukazuje, jak sám na sebe nahlíží, ale jak by na něho podle kategorizování nahlíželi jiní. Stejně tak v dotazníku se odpovědi lišily. Někteří označili progresivní, jiní liberální judaismus nebo také něco mezi progresivním a liberálním. V rozhovorech jen dva informátoři měli jasnou odpověď.

„Já se hlásím k neologickému judaismu, k neologickému židovství, který je specifický pro Maďarsko, kde tendleten směr vznikl a pro ty, co neví úplně přesně, co to je, tak samozřejmě můžu odkázat na literaturu a Google, ale je to řekl bych spíš takový konzervativnější směr, a ale osobně konzervativnější směr ne ve smyslu dodržování těch věcí, ale toho, jak lidi uvažujou, to co jako dodržujou, jak probíhá ta liturgie, ale em řekl bych, že jsem sám osobně jako velmi liberální, ale liturgicky a zvyklostně co se doma

---

²⁶ Doslovná citace z nahraného rozhovoru, jen byla odstraněna opakující se slova nebo výplňková slova jako je jakoby, vlastně apod...

²⁷ Dtto.

svátků týče, tak se hlásím k tomu, ale osobně jsem velmi liberální v mém životě.“ (Informátor č. 1., 2022)²⁸

Tento informátor se tedy jasně zařazuje k určitému směru, který vychází z jeho rodinného pozadí, nicméně však například postoje má liberální.

„Přiřadila bych se k judaismu progresivnímu řekněme se tomu říká v Evropě, k něčemu jako reformní judaismus, tak se tomu říká, tak to existuje v Británii, v Americe, takže někde takhle, progresivní judaismus až reformní judaismus.“ (Informátorka č. 5., 2023)²⁹

Česká unie židovské mládeže je tedy otevřená lidem všech směrů judaismu i přesto, že třeba mají pocit, že stojí v nějakém pomezí nebo mezi směry. Stejně tak není vyloučeno, že se slavení svátků může zúčastnit i osoba, která má židovský původ například pouze po otci, a tedy není halachickým Židem. Stejně tak Česká unie židovské mládeže poskytne lidem možnost slavit s lidmi, kteří mají podobnou otevřenost. Tato otevřenost je jedním z dalších bodů, které bezpochyby souvisí s ČUŽM. A jedná se například o otevřenost v oblasti genderu. Ve výše citované odpovědi informátor č. 4. říká: *„je mi třeba úplně jedno, jestli jako se rozdělujeme v synagoze na muže a ženy, nebo jestli jsme všichni dohromady.“* (Informátor č. 4., 2023)³⁰. A skutečně v ČUŽM je genderová vyrovnanost a role se rozdělují spíše podle schopností.

„Role máme rozdělený podle toho, kdo co umí, a kdo se čeho chopí, a kdo co zorganizuje, a kdo jako koho zná, aby ta komunikace byla lehčí, to znamená, pokud já znám nějaký lidi, když jsme potřebovali sehnat víno, tak s nimi budu komunikovat já, nebo když stolu, nebo odvozu, dohodnutí toho jídla, tak si myslím, že ty úkoly se rozdělují podle toho, kdo jak chce. Jako samotná organizace těch svátků určitě nemá nic, co dočinění s jakýmkoli náboženstvím, myslím si, že je to ryze praktická věc, a (...) všichni to dělají podle toho, kdo co jak umí a chce zařídit, a tam do toho nám žádná liturgie nehraje nikdy roli, do organizace.“ (Informátor č. 1., 2022)³¹

---

²⁸ Doslovná citace z nahraného rozhovoru, jen byla odstraněna opakující se slova nebo výplňková slova jako je jakoby, vlastně apod...

²⁹ Dtto.

³⁰ Dtto.

³¹ Dtto.

Na tom se shodli v podstatě všichni informátoři a tomuto tématu se také ještě budu věnovat v kapitole týkající se spontánní kreativity během performance.

Další z bodů, které spojují komunitu opravdu výrazným způsobem a jistě to není ve všech případech, ale ve většině ano, je trauma způsobené šoa v rodině. Mnozí z informátorů toto trauma zmínili, a přestože jsem o tomto tématu jakožto velmi osobním nechtěla začínat sama hovořit.

„Pro mě je třeba i zásadní, že třeba konkrétně tady v té Středovýchodní Evropě, prostě já vím, že všichni moji židovský kamarádi mají sdílenou rodinou historii a že vlastně jako, samozřejmě každé ten příběh je individuální, ale jako ty lidi (...) sdílíme spolu něco co podle mě jako ne úplně ne každé pochopí, že to není úplně přenosná zkušenost, takže to je pro mě podle mě taky zásadní, protože vlastně na to, že jsme třeba jako dvacetiletý mladý lidi, tak mám pocit, že se jako o tom docela hodně bavíme, což mám pocit nevím jestli je úplně běžný v jiných komunitách, že se takhle jako hodně sdílíš ty rodinný příběhy a třeba často i ty rodinný traumata a tak, tak to je v té židovský komunitě hodně běžný.“ (Informátorka č. 3., 2023) ³²

Informátorka č. 3. se mnou hovořila o tom, jakým způsobem holokaust zasáhl její rodinu, což ještě zmíním v kapitole týkající se nových událostí, a hovořila právě o zkušenosti, kterou můžou sdílet s přáteli v komunitě například České unie. Zmiňuje, že tuto zkušenost a jakési pouto mezi lidmi, kteří mají toto rodinné trauma a společnou historii jen tak někdo nepochopí. Ze zúčastněného pozorování mohu souhlasit, protože jsem si toho sama také během výzkumu všimla.

Jak již bylo zmíněno mnozí informátoři pocházejí z asimilovaných rodin, které se až po pádu socialismu začali navracet k židovské identitě. Tuto skutečnost jsem zaznamenala i během svého výzkumu k bakalářské práci, který jsem vedla u řeholních komunit, které také vliv komunismu a nacházení vztahu k náboženství zmiňovaly. Asimilované rodiny tedy také ve většině případů spojují členy ČUŽM, ze zúčastněného pozorování jsem si ale všimla, že většinou v rodině nyní například v oblasti svátků nebo

---

³² Doslovná citace z nahraného rozhovoru, jen byla odstraněna opakující se slova nebo výplňková slova jako je jakoby, vlastně apod...

košer stravování našli způsob, jak spolu koexistovat. Nebo v druhém případě právě samotné celé rodiny začali projevovat zájem o židovskou identitu.

„To je komplikovaný jako, tady příběhy těch sekularizovaných nebo ne sekularizovaných, ale asimilovaných rodin, kdy vlastně jako rodina mého tatínka je vlastně víc pobožná, víc jako, nebo pobožná, víc jako spjatá s tou jejich židovskou identitou, zatímco rodina maminky, tak oni po válce si změnili jména a hodně se asimilovali, a vlastně moje máma až po Sametový revoluci začala znovu objevovat tu svoji židovskou identitu a začala se k tomu nějakým způsobem vracet a vlastně pak když jsme se narodily já se ségrou, tak rodiče začli doma zavádět takový věci, že teda slavíme vysoký svátky, pak jsme slavili i poutní svátky, pak jsme vlastně slavili všechny svátky,“ (Informátorka č. 3., 2023)³³

Jako poslední tři body, které je dobré poznamenat, když tímto způsobem v podstatě definujeme komunitu, kterou ČUŽM je, a která se projevuje právě zkoumanými performancemi, je věková kategorie skupiny, vztah k Izraeli, a nakonec spolupráce Moishe housem.

Pokud hovoříme o ČUŽM jako o komunitě mladých lidí, v představování komunity jsem uvedla, že komunita zahrnuje lidi od 15 do 35 let. V rámci výzkumu jsem opravdu pocítila, že přestože skupina je velmi otevřená, je přizpůsobená dané věkové kategorii. Tedy pro malé děti by nebyla vhodná stejně tak, jako by lidé vyšší generace nemuseli najít společné téma. Během výzkumu jsem již dokázala určit stále návštěvníky svátků, z nichž jedna skupina byla ti mladší, většinou studenti středních škol, gymnázia, a tu starší, obvykle studenti vysokých škol nebo pracující.

Co se týče vztahu k Izraeli, tak ten ještě budu podrobněji rozebírat v kapitole pojednávající o novodobých událostí, nicméně z rozhovorů s informátory a ze zúčastněného pozorování byl zřejmé, že zde nějaký vztah je.

Jako poslední z uvedených bodů je spolupráce s Moishe housem, což je také organizace, která pořádá židovské svátky. Informátoři často navštěvují akce obou organizací a některé události, performance jsou pořádány přímo dohromady. Česká unie

---

³³ Doslovná citace z nahraného rozhovoru, jen byla odstraněna opakující se slova nebo výplňková slova jako je jakoby, vlastně apod...

židovské mládeže měla některé akce i ve spolupráci s obcí a konaly se přímo tam. Vztah ČUŽM s Moishe housem je však pro můj výzkum důležitější. Obě organizace mají dosti podobný cíl sdružování mladých lidí. Členové mezi sebou někdy vtipkují, že jedni mají dům, budovu, kde se svátky konají, a jedni ne.

„Hm pak ta spolupráce s tím Moishe housem je dobrá, já tomu hrozně fandím, protože to spojuje podle mě dvě skupiny, který maj k sobě blízko a měli by mít k sobě blízko, každá má trošku jinou úlohu, ale rozhodně by spolu měli aspoň někdy občas spolupracovat.“ (Informátor č. 4., 2023)³⁴

4.3 Tvůrčí aspekt a vznikající kvalita performance

Jak píše Richard Bauman, performance je komunikativním fenoménem a stejně tak je i tvůrčím fenoménem. Jak jsem v teoretické části popsala během performance, přípravy i přímo průběhu, dochází k spontánním velmi situačním, kreativním změnám či vzniku nových takových aspektů, které vznikají v rámci potřeb komunity a buď reagují na průběh během performance nebo na aktuální situace v širším společenském kontextu, tedy na bližší a širší rámce. Richard Bauman tento tvůrčí aspekt, vitalitu a flexibilitu nazývá „vznikající kvalita performance“. (Bauman, 1975, str. 302)³⁵ A právě tento tvůrčí aspekt, který se objevuje v performancích, činí danou komunitu a její kulturu životaschopnou, protože potvrzuje identitu členů, stejně tak jako reaguje na nové situace a reflektuje je. V tom můžeme vidět právě slovy antropologa Thomase Hyllanda Eriksena tekutost a živost kultury. (Eriksen, 2007)

Během svého výzkumu jsem zaměřovala na tyto tvůrčí aspekty postupně, když jsem si začala uvědomovat jejich důležitost. Jako takové kreativní vznikající prvky mohu uvést kupříkladu konání Pesachu v Libeňské synagoze, která již není funkční a konají se zde i koncerty. Mnoho informátorů se shodlo, že se jedná o něco docela nového, co si komunita zavedla, a je to pro jejich slavení Pesachu nyní typické.

---

³⁴ Doslovná citace z nahraného rozhovoru, jen byla odstraněna opakující se slova nebo výplňková slova jako je jakoby, vlastně apod...

³⁵ V angličtině „*emergent quality of performance*.“ (Bauman, 1975, str. 302)

„co bych řekl, tak určitě klasika, co jako unie vždycky měla, tak je slavení sederu v Libeňský synagoze, která jako už není vysvěcená dneska, takže to je myslím si určitě nověj trochu alternativní prvek, jako slavit to na místě, který pro to není normálně určený,“ (Informátor č. 1., 2022)³⁶

Také během Šavuotu, kdy by se mělo celou noc studovat, bylo toto téma pojato tak, že měli jednotliví členové různé naučné přednášky o tom, čemu se věnují a tak. O tomto prvku jsem i hovořila s informátorem č. 4..

„tak to se mi docela líbilo, že tam mluvili nějaký lidi (...), tak nějak jako představovali tu svojí práci nebo činnost (...) tohle se mi líbilo, tohle bylo jako spontánní prvek, který si myslím, že byl neobvyklej, ale vlastně z toho udělali takovou zajímavou zapamatovatelnou událost.“ (Informátor č. 4., 2023)³⁷

Stejně tak komunitním kreativním prvkem může být Hagada, kterou ČUŽM při Pesachu použila.

„Třeba jako nová Hagada byla, protože tu Unie chtěla vydat jako vlastní a která byla (...) napsaná moderně srozumitelně, A jako byly by tam, když to řeknu ilustrace, takže jako přitáhnout jako nový lidi, a zaujmout je tím, a mít zároveň trošku nezávislost, takže nepoužívat ty starý věci.“ (Informátor č. 1., 2022)³⁸

Zde je navíc důležité zmínit, že do toho se prolíná i skutečnost, že Hagadu četla žena. Jak jsem zmiňovala v kapitole pojednávající o židovské identitě a komunitě, že právě genderová vyrovnanost je pro ČUŽM důležitá, toto je jeden z momentů, kdy se právě tato skutečnost projevuje.

„i když teda jako rabínský judaismus je nějakým způsobem kodifikovanej, já vnímám těch reformních prvků fakt hodně, zvlášť v tý naší komunitě, a ať už je to, ty jo toho vnímám fakt hodně, ať už je to jako různý takový jako feministický postoje, že jsme

---

³⁶ Doslovná citace z nahraného rozhovoru, jen byla odstraněna opakující se slova nebo výplňková slova jako je jakoby, vlastně apod...

³⁷ Dtto.

³⁸ Dtto.

vlastně měli na Pesach, že vlastně pesachovou Hagadu vlastně předčítala (jméno dané členky) a já jsem říkala pesachovej příběh, a vlastně úplně se nedržíme těmahle genderovejma normama, i když teda jsou vlastně nějak daný v rabínském judaismu, v tom jako ortodoxním a ultraortodoxním, tak tím se my neřídíme, a neřídí se tím většina unií v Evropě a to mám pocit, že my na to koukáme jinak jako mladí lidi,“ (Informátorka č. 3., 2023)³⁹

V pesachové večeři je totiž celkově dost prostoru pro užití různé symboliky a kreativních prvků. Jeden informátor mi popisoval, jak se například může užít pomeranč jako symbol LGBT komunity, jako tedy určitý projev a reakce na širší kontext, nebo bychom řekli rámeček.

„Co se týče ČUŽM jako takové, tak si pamatuju, že třeba před několika lety jsem byl na sederu, který vedla (jméno dané osoby) a ta do toho zařadila prvky, kde na pesachový talíř ještě přidala různý, já si to teďka úplně nepamatuju, ale vím, že tam byl třeba pomeranč a ten měl symbolizovat třeba LGBT komunitu, která zase byť se to třeba může působit prostě cize a trochu zvláštně, tak vlastně jako po tom sloupnutí ty sladký pomeranče, tak teďka to jenom hrozně zestručňuju.“ (Informátor č. 2., 2023)⁴⁰

Informátor zmiňuje, že to bylo s jinou radou ČUŽM, než je ta současná, protože, jak mi zase jiný informátor sdělil, užití kreativních prvků velmi souvisí s tím, kdo je v radě a jací lidé se performancí účastní a utváří je. Zde je opět znát, jak se tekutost a živost kultury v těchto performancím projevuje.

„Vždycky záleží jaká je vlna a na jakých trendech jako ujíždí ti mladí, kteří jsou třeba členama, a takže, myslím si, že ono to je potom hodně cítit, že podle toho se s námi baví jiný židovský obce, nebo jako federace židovských obcí, a myslím si, že je vždycky důležitý s nima najít kompromis, abychom jako jeden druhému nevadili a navzájem se podporovali.“ (Informátor č. 1., 2022)⁴¹

---

³⁹ Doslovná citace z nahraného rozhovoru, jen byla odstraněna opakující se slova nebo výplňková slova jako je jakoby, vlastně apod...

⁴⁰ Dtto.

⁴¹ Dtto.

Co se týče organizování performancí, podílejí se všichni dle schopností a možností.

„Role máme rozdělený podle toho, kdo co umí, a kdo se čeho chopí, a kdo co zorganizuje, a kdo jako koho zná, aby ta komunikace byla lehčí, to znamená, pokud já znám nějaký lidi, když jsme potřebovali sehnat víno, tak s nimi budu komunikovat já, nebo když stoly, nebo odvoz, dohodnutí toho jídla, tak si myslím, že ty úkoly se rozdělují podle toho, kdo jak chce. Jako samotná organizace těch svátků určitě nemá nic co dočinění s jakýmkoli náboženstvím, myslím si, že je to ryze praktická věc, a všichni to dělají podle toho, kdo co, všichni to dělají podle toho, kdo co jak umí a chce zařídit, a tam do toho nám žádná liturgie nehraje nikdy roli, do organizace.“ (Informátor č. 1., 2022)⁴²

To, že se na organizaci podílejí všichni, napomáhá většímu výskytu spontánních kreativních prvků, kteří jednotliví členové vkládají do performance. Jako příklad zde uvedu proslov. Kupříkladu Chanuka se konala shodou náhod na výročí úmrtí Václava Havla, který je důležitou postavou pro mnohé lidi a také představuje někoho, kdo napomohl přemožení socialismu v Čechách, v čemž bychom tedy mohli vidět souvislost s chanukovým poselstvím. Jedna členka si měla připravit proslov a připravila si jej s předmluvou knihy Moc bezmocných a jiné eseje právě od Václava Havla. Tento spontánní a kreativní prvek, který reagoval na konkrétní události, přinášel další smysl pro účastníky. Podobné prvky v performanci jsou kreativními detaily nacházejícími se v jinak dané způsobu slavení a pomocí nich dochází k potvrzování identity příslušníku. Můžeme posoudit, že se jedná o studenty, tedy spíše mladé lidi, kteří tímto způsobem přidávají inovativní prvky do slavení a zároveň si tak potvrzují svou identitu. Když jsem o tomto tématu hovořila s informátorem číslo 2. poukázal na to, že to není tak, že by chtěli přímo plánovaně zařazovat kreativní prvky do slavení svátku jako spíše, že to vzniklo spontánně.

„Já jsem to vlastně nevnímal jako něco, co bychom my jako ČUŽM do toho zařadili, protože ono to bylo úplně autentické jako z naší strany, neplánovaný. My jsme jenom poprosili (jméno), aby měly menší proslov a (jméno) přišla jako s tou iniciativou, že začla hovořit jako propojila tu Chanuku a ten chanukový příběh a propojila to s tím Václavem Havlem a mně se to taky právě hrozně líbilo. A prostě jako vznikají nějaký nové věci během toho slavení, prostě nějaká ta autenticita jako nečekaně, spontánně a není to

---

⁴² Doslovná citace z nahraného rozhovoru, jen byla odstraněna opakující se slova nebo výplňková slova jako je jakoby, vlastně apod...

asi něco, co bychom prvoplánově chtěli do těch svátků jako dát, ale mám rád jako ty nové prvky.“(Informátor č. 2, 2022)⁴³

U proslovů během svátků se ještě zdržím, protože podobně při slavení Purimu si jeden účastník připravil proslov, který reagoval na situaci ve světě. Purim se také vyznačuje oslavou přemožení nějaké zlé osoby. V proslovu byla jasně zdůrazněna paralela mezi příběhem o Ester a zlém Hammanovi a mezi aktuálním porušováním svobody v Íránu, stejně tak jako s antisemitismem ve světě.

„Dovolte mi, abych zde též zmínil další historickou paralelu. Pohledme dnes do moderní Persie. Tamní režim neváhá použít násilí, propagandu, lži na své obyvatelstvo ba i dokonce i jed na studentky ve školách. Historie nás učí, že všechny diktatury si počínají stejně, tedy i jako v Československu před rokem 1989, jsou v Íránu lidská práva a svobody omezovány každý den. A podobně jako v Československu i v dnešním Íránu odpůrci režimu existují a jsou perzekuováni. Budiž nám tyto zkušenosti poučením, abychom se nikdy nebáli bojovat za naše zájmy, bezpečnost a svobodu. Proto si z královny Ester, této odvážné ženy, berme příklad a bojujme za to, kdo jsme, za naši národnost, za naši víru a zvyky. Mluvme otevřeně o našich problémech a nebojme se to vyjádřit naší vládě.“ (Informátor č. 1., 5.3. 2023)

K slavení svátku se přidává symbolika vázající se k aktuální negativní situaci v Íránu stejně jako poselství do budoucna, Opět mohu zmínit, že tento prvek v performanci potvrzuje identitu zúčastněných, posiluje jak jejich sounáležitost, tak i názory, a je také projevem, který má sílu právě v dané situaci a kontextu, daném rámci, který je jak širší (to, že se to děje ve světě), tak i v užším rámci komunity (které se tato skutečnost týká například více, než jiných) a stejně tak rámec performance, neboť samu performanci lze podle Baumana považovat za rámec. Během Purimu však nejen tento prvek reagoval na aktuální situaci, dalším takovým prvkem bylo také to, že Hammanovy uši (něco jako sladké šátečky) byly za malý poplatek, který byl na podporou Ukrajiny. Na proslovech však více patrně můžeme vidět, že performance funguje výrazně jako komunikativní fenomén, jak to Richard Bauman popsal.

---

⁴³ Doslovná citace z nahraného rozhovoru, jen byla odstraněna opakující se slova nebo výplňková slova jako je jakoby, vlastně apod...

4.4 Struktura času

Jednou z dalších funkcí židovských svátků je strukturování času. Na tuto funkci jsem se zaměřila, až když mě na ní upozornila jedna členka, která říkala, že ji vždy daný svátek upozorní na to, jaké je roční období, a že ji tak organizuje rok. Poté o podobném tématu hovořila i Informátorka č. 3., která vysvětlovala, proč má ráda Roš ha – šana tedy Nový židovský rok a zde zmínila nový začátek, který pro ni vždy znamená. (Informátorka č. 3., 2022)

„Já mám fakt ráda Roš ha-šana, já mám ráda v první řadě obecně ty přechodový rituály, kdy prostě nově začátek a nějaký nový rok a tak, a do toho jak je tam ta symbolika hodně, že prostě granátový jablíčka, medík, všechno má být sladký, zároveň je to veselý, pije se, tak já to mám hrozně ráda, vlastně Roš ha-šana mám moc ráda a pokud jde o rituály, ne svátky, tak mám hodně ráda i kvůli tomuhle Havdalu, což je konec šabatu, protože mám ráda, taky ten přechod a to rozlišení, že prostě tak jo teďka zase něco skončilo a zase něco začíná a je to hrozně fajn mít takovýhle přechodový rituály, pro mě je to vlastně občas hrozně důležitý, protože v tom zrychleném světě, kde toho děláme milion, škola, práce, ČUŽM, rodina, milion věcí, tak je jako občas fajn když tam máš takhle jako něčím strukturovaný, což ti vlastně jako určuje ten, nějak ti to strukturuje ten čas no.“ (Informátorka č. 3., 2022) ⁴⁴

Informátorka č. 3. toto téma rozvedla podrobně, kdy zahrнула i přírodní rok a jak na něj židovské svátky reagují, například tubišvat, nový rok stromů. Je zajímavé, že ale tento význam se váže k jednotlivým lidem, kteří svátky slaví, protože jak zmínil jeden informátor, Tóra má lineární vnímání času, přesto však lidé výrazně vnímají cykličnost ve slavení svátků

„Myslím si, že je to i trochu těžký se na to takhle koukat a opomíjet určitý historický události, který s tím souvisej a nebo nějaký jako literární věci, který se týkaj, co se týče písemných památek, protože Tóra má lineární vnímání času, zatímco dneska, tak jak se slaví svátky, je spíše cyklický, což je velmi cizí prvek pro židovství, to znamená i ta kulatá chala na Roš ha-šana tam úplně neměla být původně. (...) Myslím si, že ono každé ten

---

⁴⁴ Doslovná citace z nahraného rozhovoru, jen byla odstraněna opakující se slova nebo výplňková slova jako je jakoby, vlastně apod...

svátek velmi dobře koleruje s tím ročním obdobím, ve kterém, ve kterém se slaví. A samozřejmě každý svátek má nějaký význam a jak tradičně, to jest podle těch literárních a faktických památek, který máme, ale i jako podle toho, co si k nim přiřadíme teď my.“
(Informátor č. 1., 2022) ⁴⁵

Se strukturováním času jsem se setkala i u dalších informátorů, velmi často právě v souvislosti s Novým rokem Roš ha-šana nebo s tím souvisejícím Jom kipurem.

„Hodně vnímám vysoké svátky, protože jsou na začátku akademického roku, pro mě to znamená konec prázdnin a zase jako začátek jakoby, protože přeci jen ten školní nebo akademický rok pro mě znamená nějaký jako zlom v roce, takže tam vnímám ty vysoké svátky, které se tedy pojí k tomu zlomu, prostě jako Jom kipur, že člověk vstupuje do nového roku a vstupuje s tím, že by neví jak se to teďka řekne, do nějaké nové fáze.“
(Informátor č. 2., 2022) ⁴⁶

Informátor č. 2. měl spojené s akademickým rokem, a tudíž novým začátkem, Informátor č. 4. ale viděl v Jom kipuru okamžik, kdy se člověk před novým začátkem zastaví a přemýšlí nad svým životem a co by chtěl v nadcházejícím roce změnit.
(Informátor č. 2., 2022; Informátor č. 4., 2023)

„Máš se jako zamyslet, jaký jsi měl rok, jaký ho budeš mít třeba, co bys chtěla zlepšit změnit, ale zase jako, chvíli potom je ten Jom kipur, tam vlastně se teprve tak nějak jako zpovídáš a tak nějak jako snažíš sám sobě odpustit, co jsi třeba jako udělal nějak blbě, nebo třeba jak je tam ta hlavní modlitba, jak tam opakuješ Salachti salachti pořád dokola, od slova licloach, odpouštím, tak po celý to období mezi těma dvěma jako svátkama si myslím, že to je úplně nejvíce no, zajímavý jakože fakt, je to takový období, kdy a já jsem tam loni měl zrovna takovou krizi osobní, (...) zároveň jsem viděl, jak tam ten čas rychle běží a bylo to dost silný a už i Jom kipur předtím to bylo takový dost jako náročný období, tak takže si myslím, že to jsou asi nejoblíbenější dva svátky vlastně který pro každého člověka by měly být, každý člověk ať je čeho chce tak by měl mít takovýhle období,

---

⁴⁵ Doslovná citace z nahraného rozhovoru, jen byla odstraněna opakující se slova nebo výplňková slova jako je jakoby, vlastně apod...

⁴⁶ Dtto.

kdy si sedne, zamyslí se nad tím, jak by konal ten uplynulej rok, třeba vím, že na narozeniny to někdo dělá, tak nějak balancnout, najít si, co třeba zlepšit nějak jako.“ (Informátor č. 4. 2023) ⁴⁷

Zajímavým podnětem jedné informátorky bylo upozornění na to, že během léta nejsou téměř žádné velké židovské svátky. Další informátor mi na to sdělil, že v letní čas má proto spojený s cestou do Izraele.

„Jako třeba je docela pro mě zajímavé a trochu možná frustrující, že je dlouhé období v létě, kdy vlastně není jako žádný velký židovský svátek, jako je šabat, je to tam vlastně takové, že si člověk zvykne jo zima Chanuka, předtím Roš ha-šana, potom Jom kipur, potom ještě na jaře spousta, Šavuot, předtím támhleto, potom tadyto a potom najednou přijde to letní delší období, kdy žádný takhle velký židovský svátek není a je to najednou nezvyk.“ (Informátorka č. 5., 2023) ⁴⁸

Jako jeden z posledních bodů, které se pojí ke struktuře času, je samotný šabat, který je každý týden. Většina informátorů šabat doma sami přímo neslaví, zároveň však pro ně tento den má určitý význam, ať už je to vypnutí a odpočinek, nebo setkání s komunitou při slavení. ČUŽM sice šabaty nepořádá pravidelně, na ty se zaměřuje spíše Moishe house, kde jsou šabaty pokaždé v jiném stylu jako například Šabat v mexickém stylu nebo s italskou kuchyní apod... Někdy ČUŽM pořádá šabat ve spolupráci s Moishe housem jako byl například šabat v izraelském stylu. Členové ČUŽM také společně slaví šabat, když jsou na výjezdech ať už do zahraničí nebo do jiného českého města. Nicméně šabat se k tématu organizování času z výpovědí informátorů bezpochyby pojí.

„Já to tak taky vnímá, byť já jsem velice sekulární, takže ten šabat vůbec neslavím sám, ani s rodinou teda, protože rodina ho neslaví, takže s Unii nebo Moishe housem nebo s jinýma organizacema to je vlastně pro mě nějak ten čas, kdy jako nějakým způsobem slavím nebo světím šabat, ale třeba když byla, třeba když byla pandemie a byl lockdown, tak jsem si šabat připomíná (...), tak jsem si připomínal, že je ten šabat a dovolil jsem si ten odpočinek, takže pro mě byl důvod proč si dát ten odpočinek, protože ten lockdown pro

---

⁴⁷ Doslovná citace z nahraného rozhovoru, jen byla odstraněna opakující se slova nebo výplňková slova jako je jakoby, vlastně apod...

⁴⁸ Dtto.

mě byla doba, kdy se trochu stírala hranice mezi volným časem, mezi různými povinnostmi a podobně, takže mně hrozně pomohlo během toho týdne si připomenou (...), abych si (...) opravdu vyhradit ten čas, ten den nebudu nic dělat a jenom se budu věnovat sám sobě, ty věci, které potřebuju udělat do školy, nevím prostě do práce nebo podobně, tak udělám až potom. Ted'ka mám odpočinek, ted' jenom čas pro mě, potom budu mít čas jenom věnovat jiným věcem, ted'ka ne, ted'ka mi dejte všichni pokoj.“ (Informátor č. 2., 2022) ⁴⁹

Informátor zmiňuje, jak slavení s ČUŽM, tak i s Moishe housem, také popisuje, jak pro něho byl šabat důležitý během pandemie Covidu 19, kdy mu pomáhala zabránit stírání rozdílů mezi časem práce a odpočinku.

„A šabat mám ráda, což je vlastně každý pátek od večera, myslím, že je hrozně fajn, že je takhle často, že to dává určitou kvalitu, jo já nevím, když máme křesťanský Vánoce, tak takové to, že se to dítě celý rok těší, těšil se jako malý dítě na Vánoce, takže je to takové výjimečné a jednou za ten rok, čekáte a je to ještě výjimečnější, ten šabat je to pro mě každý týden tak nevím, jak bych to vyjádřila, tak se na to člověk i těší, zároveň ale si na to pak zvykne, že je to pořád výjimečné, ale má to holt každý týden, jestli jak bych to ještě řekla jinak, takže i šabat.“ (Informátorka č. 5., 2023) ⁵⁰

„Mám rád nějaký jako komunitní setkání to se mi líbí na tom, nějaká jako pravidelnost taková jako repetice toho prostě že, že se prostě v kibucu jsme to tak dělali s celou jako partou, to se mi vrylo za ten půlrok docela jako pod kůži, prostě ten pátek večer se jako dobře najíš, uděláš si takovej klid, zahraješ si nějaký společenský hry, to jsme tam třeba dělali jo dáš si ten šabat, zazpíváš si, pomodlíš se, zamedituješ si a tak nějak se jako, tak nějak se jako vypneš, vypneš hlavu jako. (...) Nechci říct šabat rovná se party, to ne, ale myslím si, že do jistý míry částečně jo, je to taková aspoň taková vypnutí hlavy, opravdu pro mě třeba jít někam mezi společensky a trošku se pobavit je vlastně tajkovej jako, není to práce že jo, je to odpočinek, jo je to úplně jiná činnost, než kterou dělám zbylý dny a znamená to pro mě, že mi ti dává nějaký řád trošku.“ (Informátor č. 5., 2023) ⁵¹

---

⁴⁹ Doslovná citace z nahraného rozhovoru, jen byla odstraněna opakuující se slova nebo výplňková slova jako je jakoby, vlastně apod...

⁵⁰ Dtto.

⁵¹ Dtto.

Z výše uvedených citací je patrné, že ačkoliv každý si pojí šabat trochu s něčím jiným, je důležitý pro určitý řád v životě. Zároveň je velmi zajímavé, že zde vidíme odlišnost času, kterou šabat nebo výroční svátky strukturují. Victor Witter Turner rozlišuje čas u kmenových komunit, které zkoumal na posvátný a profánní čas, kdy v čase posvátném se nachází čas rituálu a v čase profánním práce a dalších běžných činností. U moderní společnosti však píše, že se jedná o čas práce a čas zábavy a do času zábavy spadají právě performance, tento autor zmiňuje především divadlo, nicméně v rámci myšlenek Richarda Baumana můžeme označit za performanci jakožto vlákno poutající dohromady různé prvky, které vytváří jednu uměleckou událost, právě slavení svátků, které pak náležejí také do sféry zábavy nebo také odpočinku, přesně toho, co Victor Turner nazývá „volný čas“, „leisure time“. A právě to, že performance spadají do sféry volného času a do času zábavy, znamená, že se zde objevuje liminoidní tvůrčí aktivita, kterou Turner označuje liminalitu v současných moderních společnostech. (Turner, 1982; Bauman, 1975)

4.5 Novodobé události

Posledním z témat, kterých se terénní výzkum dotkl, je téma připomínání, v některých případech slavení či uctění, novodobých událostí. Mezi novodobé svátky, které Česká unie židovské mládeže slaví, lze zařadit například Den výročí nezávislosti Izraele. Samozřejmě existují i další podobné události jako například Den Jeruzaléma. Nelze opominout ani připomínání šoa, které je pro všechny informátory velmi důležité. Nicméně ČUŽM organizuje právě slavení Výročí nezávislosti Izraele, proto jsem se v rozhovorech ptala právě na to. Někteří pak v rámci rozhovoru však zmínili i další události. Z průzkumu však mohu shrnout, že co se Dne výročí vzniku Izraele neboli Jom ha-acmautu týče, informátoři k němu mají pozitivní vztah, zároveň však jej zahrnují do zcela jiné kategorie, než jsou svátky náboženského charakteru.

„Já si myslím že, on to patrně není židovský svátek třeba jako Den nezávislosti Izraele, ale myslím, že to je s tím určitě spojený, aby vzhledem k tomu, že Židi maj nevím po kolika tisících letech nebo po skoro po dvou tisících letech vlastní stát, ale myslím si, že je to do určitý míry spojený i s tím, že antisionismus je určitá forma antisemitismu, ale nemyslím si, že to, že jsem židovského původu, nebo to, že jsem Žid musí nutně znamenat, že ve všem fanaticky budu podporovat Izrael, naopak řek bych, že já jsem vůči němu v

mnohých ohledech velmi kritický a to ne ani kvůli jeho obranné vojenské politice nebo ohledně toho, jak řeší svoji zahraniční politiku, ale spíš podle toho, jak řeší jeho vnitřní věci, jeho vnitřní záležitosti. A podle toho jak Izrael funguje ze dne na den pro ty obyčejný lidi, ale určitě je to součástí toho, že když je někdo Žid, tak je určitě spjat se státem Izrael, protože stále si myslím že i přesto, jaké má Izrael problémy, tak je to jedno z míst, kam ten člověk vždycky může přijít (...), ale rozhodně to není náboženský svátek, vysloveně není to náboženský, je to národnostní svátek, to je důležité oddělit.“ (Informátor č. 1., 2022) ⁵²

Na rozdíl od Dnu Jeruzaléma však Den výročí nezávislosti Izraele má pro členy ČUŽM význam. Pro některé však má význam hlubší než pro jiné.

„Jako Den Jeruzaléma pro mě moc význam nemá, to bych lhala, ale třeba Den nezávislosti Izraele je pro mě hodně významný, co je pro mě hlavně hodně významný je Jom ha-šoa, mezinárodní den památky obětí holokaustu.“ (Informátorka č. 3., 2022) ⁵³

„Pro mě je to hrozně důležitý, protože jako třeba i právě s tím Izraelsko-palestinským konfliktem vnímám hodně banalizaci Holocaustu nebo úplně ho popírání a i když nemám úplně potřebu se vyjadřovat k Izraelsko palestinskému konfliktu, tak tohle se mě hodně dotýká, protože jako nic není výmluva k tomu popírat Holocaust nebo ho třeba i jenom banalizovat a pro mě je to jako hodně osobní téma no, takže to je pro mě hodně důležitý a s tím spojenej určitě i ten Den vzniku nezávislého Izraele, ale Den Jeruzaléma ne spíš ne.“ (Informátorka č. 3., 2022) ⁵⁴

„Věřím tomu, že třeba jako pro různé Židy je třeba komplikované slavit Den výročí vzniku Izraele (...), když se třeba nepovažují za sionisty. A je to něco o čem se začal přemýšlet jako nedávno, nebo co mě tak nedávno napadlo, a do teď to nedokážu úplně pochopit, ale sám osobně, když je Jom ha-cmaut nebo já osobně proti tomu nic nemám, nebo zúčastnil jsem se těch oslavy.“ (Informátor č. 2., 2022) ⁵⁵

---

⁵² Doslovná citace z nahraného rozhovoru, jen byla odstraněna opakující se slova nebo výplňková slova jako je jakoby, vlastně apod...

⁵³ Dtto.

⁵⁴ Dtto.

⁵⁵ Dtto.

„Hele ten je důležitěj, určitě všechno, co souvisí s tím holokaustem beru vážně a Jom ha-acmaut, no je zas taková izraelská party, ale jako budiž.“ (Informátor č. 4., 2023)

„Víc si to teda spojuji právě s unií židovské mládeže, to byla jedna z mejch prvních oslav teda Dne nezávislosti Izraele s ČUŽM, protože to byla určitě moje první oslava v České republice takhle, a to bylo skvělé, na to mám hrozně hezké vzpomínky, to jsem byla relativně nově opět v Praze, já jsem studovala v zahraničí, takže já jsem vlastně hledala tu komunitu poté, co jsem se vrátila ze zahraničí do Prahy, tak jsem ještě úplně neznala všechny Židy v Praze a hledala jsem si takhle komunitu a tak to byl jeden z mých prvních kontaktů s ČUŽM a bylo to skvělé, bylo tam barbecue a byla hudba izraelská, a byla sranda a bylo sluníčko, bylo hezké počasí a prostě dobrá atmosféra, takže rozhodně k tomu mám kladný vztah, ale zase asi necítím úplně tak strašně strašnou lásku zrovna třeba ke dni Nezávislosti Izraele jako k Chanuce jako k Roš ha-šana, je to trošku pro mě v jiné kategorii no.“ (Informátorka č.5., 2023) ⁵⁶

Z uvedených citacích je znát, že někteří vidí hlubší smysl ve slavení Dnu výročí nezávislosti Izraele, ale pro některé je to spojené spíše s příjemným zážitkem. Všichni souhlasili, že je důležité si připomínat novější události (a některé velmi zásadní) židovské historie, ať už je to Jom ha-šo'a nebo Jom ha-acmaut. Zároveň však například Jom Jerušalajim pro ně nemá význam a někteří jej vnímají jako rozporuplný.

Jom ha – šoa má zpravidla často vazbu k rodinné historii a Jom ha- acmaut se zase pojí k vazbě a vztahování se k Izraeli, o kterém jsem psala v kapitole týkající se komunity.

---

⁵⁶ Doslovná citace z nahraného rozhovoru, jen byla odstraněna opakující se slova nebo výplňková slova jako je jakoby, vlastně apod...

Závěr

Česká unie židovské mládeže zajišťuje otevřenou komunitu osobám židovského původu ve věku od patnácti do třiceti pěti let, kteří se necítí být začleněni v jedné židovské obci či nejsou zastánci výhradně jednoho směru judaismu. Tito lidé nacházející se v liminálním postavení obvykle potřebují zažít pocit sounáležitosti s židovským národem či náboženstvím a možnost performovat svou židovskou identitu. Česká unie židovské mládeže toto umožňuje tím, že pořádá jednotlivé svátky. Tyto svátky lze považovat za performance proto, že splňují všechny předpoklady definice performance jako je začátek, konec, místo konání, role apod... Nejen to však činí Českou unii židovské mládeže komunitou. Členové České unie židovské mládeže sdílí i další významné prvky. Těmi je například podobná rodinná historie, pod kterou můžeme zahrnout spojitost s šoa. Dále pak navštěvování Lauderových škol nebo také osobní zájem o židovství či pravidelné navštěvování Izraele. Důležité jsou také názory, které členové zastávají například v oblasti genderových rolí, kdy se všichni shodují na tom, že role při slavení si rozdělují nikoliv podle genderu, ale podle schopností a možností, stejně tak jako v některých momentech se v této oblasti neřídí pravidly, který ortodoxní judaismus vyžaduje. Sdílení názorů je znát i v kreativním aspektu performancí. Tento aspekt nazývám podle Richarda Baumana *vznikající kvalitou performance*. Rozumí se tím spontánní schopnost reagovat na širší společenské rámce, reflektovat je a skrze tyto kreativní aspekty projevit identitu konkrétních členů. Performance je tedy kreativním vyjádřením členů komunity. Ve vznikající kvalitě performace pak tkví životaschopnost dané komunity. Richard Bauman popisuje vznikající kvalitu performance a Victor Turner zase podobným způsobem hovoří o liminoidním kreativním aspektu performance. Tuto složku lze ve slavení židovských svátků aktivně nalézt.

Victor Turner stejně jako Richard Schechner umísťují performanci do sféry volného času, a tedy času zábavy, kde se nachází prostor, kde lze kreativitu se projevit. I to je z výzkumu patrné, neboť slavení svátků poskytuje možnost odlišení času volna a času všedního. (Schechner, 1994, Turner, 1982) Toto strukturování času se projevilo i ve vnímání cykličnosti daných svátků. Přestože, jak již bylo zmíněno, Tóra nahlíží na čas lineárně, svátky si ale informátoři spojují s cykličností, s opakováním se jednotlivých svátků, připomínáním událostí, daného období. Neméně zajímavé je i to, že informátoři tuto funkci svátků v životě potřebují. Například jeden informátor vnímá významně Jom

kipur, jako jakýsi nový začátek, pro jiného to je naopak Roš ha – šana. Stejně tak šabat každý týden napomáhá určité struktuře času.

Vnímání jednotlivých svátků se však mění podle náboženského charakteru i podle osobní zkušenosti. Náboženské svátky vnímají všichni informátoři výrazně, podobně také vnímají Jom ha – šoa, nicméně svátky, které jsou novodobého a spíše nacionálního charakteru již závisí více na osobní vazbě. Takovým je Jom ha – acmaut, kdy pro některé je vazba k Izraeli silnější než pro jiné. Přestože jej však zahrnují do docela jiné kategorie než náboženské svátky, připomínky tohoto dne se všichni účastní. Na konec bych ráda přiložila citaci Richarda Baumana, která shrnuje hlavní myšlenku, ke které jsem během výzkumu došla a která je využitelná nejen při výzkumu slovesného umění, jak ji aplikoval Richard Bauman, ale také skrze kreativitu působící na různých dalších symbolických úrovních:

„Strukturovaný systém je jim k dispozici jako soubor konvenčních očekávání a asociací, ale tato očekávání a asociace jsou dále manipulovány inovativními způsoby, vytvářením nových performancí mimo konvenční systém nebo různými transformačními adaptacemi, které mění performanci v něco jiného. Toto je velmi nedůsledně zdokumentovaný aspekt performancčních systémů, který si zaslouží být více prostudován jakožto klíč ke kreativní vitalitě a flexibilitě performance v komunitě.“ (Bauman, 1975, str. 301[překlad z anglického jazyka vlastní])⁵⁷

---

⁵⁷ Originální citace: *„The structured system stands available to them as a set of conventional expectations and associations, but these expectations and associations are further manipulated in innovative ways, by fashioning novel performances outside the conventional system, or working various transformational adaptations which turn performance into something else. This is a very poorly documented aspect of performance systems, but one richly deserving of study, as a key to the creative vitality and flexibility of performance in a community.“*(Bauman, str. 301)

Seznam literatury

BATESON, Gregory. *Steps to an Ecology of Mind*. University of Chicago Press, 2000. ISBN: 9780226039053, 0226039056.

BAUMAN, Richard. Disciplinarity, Reflexivity, and Power in Verbal Art as Performance: A Response. *The Journal of American Folklore*. 2002, sv. 115, str. 92-98.

BAUMAN, Richard. Verbal Art as Performance. *American Anthropologist*. 1975, sv. 77, str. 290-311.

Bible. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-009-5.

BRONNER, Simon J. Art, Performance, and Praxis: The Rhetoric of Contemporary Folklore Studies. *Western Folklore*. 1988, sv. 47, 75-101.

BROOK, Jill. Combining Traditions: Doing Hanukkah with Festive Style. In: <https://flowerpowerdaily.com/combining-traditions-doing-chanukah-with-festive-style/> (Naposledy navštíveno 17. 6. 2023)

BUDILOVÁ JAKOUBKOVÁ, Lenka. Etnografie a terénní výzkum. In: TOUŠEK et al. *Kapitoly z kvalitativního výzkumu*. Plzeň, 2015. ISBN 978-80-261-0471-1.

BURGESS, Robert G. Approaches to Field Research. In: *Field Research*. Londýn: Routledge, 1982. ISBN 9780203379998. (Str. 1-19)

CALHOUN, Craig Jackson. *Dictionary of the social sciences*. New York: Oxford University Press, 2002. ISBN 0195123719.

CARDILLO, Julian. Christmas trees in Jewish homes: a brief history. 2019. In: <https://www.brandeis.edu/now/2019/december/christmas-trees-jewish-homes.html> (Naposledy navštíveno 17.6. 2023)

CARLSON, Marvin. *Performance: A Critical Introduction*. Routledge, 2003. ISBN 9781138281684

CASA. *Etický kodex české asociace pro sociální antropologii*. Online dostupné z: http://www.csaonline.cz/?page_id=7

ČUŽM, celým názvem Česká unie židovské mládeže. Praha, 2022/2023.

DAMOHOŘSKÁ, Pavla a NOSEK, Bedřich. *Židovské tradice a zvyky*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-2996-4.

DIVECKÝ, Jan. *Židovské svátky, Kalendářem od Pesachu do Purimu*. Praha: Nakladatelství P3K, 2005. ISBN 80-903584-3-8.

ERIKSEN, Thomas Hylland. *Antropologie multikulturních společností. Rozumět identitě*. Praha: Triton, 2007. ISBN: 978-80-7254-925-2.

FINGERLAND, Jan. *Hebrejky. Biblické matky, démonky, královny i milenky*. Pražské příběhy, 2022.

GIDDENS, Anthony. *Unikající svět. Jak globalizace mění náš život*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. ISBN 60-85850-91-5.

GOFFMAN, Erving. *Všichni hrajeme divadlo*. Studia Ypsilon, 1999. ISBN 80-902482-4-1.

GRIMES, Ronald L. Performance Theory and the Study of Ritual. In: Eds. ANTES, Peter, GEERTZ, Armin W. a Randi WARNE. *New Approaches to the Study of Religion*. 109-138. Berlin, New York: Verlag de Gruyter. ISBN 978-3110176988.)

GOOSSEN, Gary. Chamula Geners of Verbal Behavior. In: PAREDES Américo a Richard BAUMAN, Eds. *Toward New Perspectives in Folklore*. Austin: University of Texas Press, 1972.

GOOSEN, Gary. To Speak with a Heated Heart: Chamula Canons of Style and Good Performance. In: BAUMAN Richard a Joel SCHERZER, Eds. *Explorations in the Ethnography of Speaking*. New York: Cambridge University Press, 1974.

HÁJEK, Martin. *Čtenář a stroj*. Praha: SLON, 2014. ISBN 978-80-7419-161-9.

HAMMERSLEY Martyn a Paul ATKINSON. Oral accounts and the role of interviewing. In: *Ethnography*. Routledge, 2019. ISBN9781315146027.

HENDL, Jan. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-246-0030-7.

JOSELIT WEISSMAN, Jenna. In: *Hanukkah Lamps from the Jewish Museum's collection*. In: <https://artsandculture.google.com/story/MwURd3P6oyiCKQ> (Naposledy navštíveno 17.6.2023)

KEENAN, Elinor. A Sliding Sense of Obligatoriness: The Poly – Structure of Malagasy Oratory. *Language in Society*. Sv. 2, č. 2. str 225-243. Online dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/4166725>

KUČERA, Tomáš a Jan David REITSCHLÄGER. *Sidur*. Praha: Bejt Simcha, 2008. ISBN: 978-80-254-2103-1.

LOJDOVÁ, Kateřina. *ANALÝZA DAT V KVALITATIVNÍM VÝZKUMU* (prezentace). 2014. Online dostupná z: https://is.muni.cz/el/1451/jaro2014/d011/um/Analyza_dat_v_kvalitativnim_vyzkumu.pdf

pealim.com Online dostupné z: <https://www.pealim.com/> [naposledy navštíveno 17.7. 2023]

RABINS, Alicia Jo. Sivivon Sov Sov Sov. The iconic Israeli dreidel song for Hanukkah. In: <https://www.myjewishlearning.com/article/sivivon-sov-sov-sov/> (Naposledy navštíveno 17.6.2023)

ROSENSTOCK, Natasha. Hanukkah Gifts. A history of the practice and some tips for parents. In: <https://www.myjewishlearning.com/article/hanukkah-gifts/> (Naposledy navštíveno 17.6. 2023)

RYBÁR, Ctibor. *Židovská Praha, Průvodce památkami*. TV Spektrum, Akropolis, 1991. ISBN 80-85334-04-6.

SCHECHNER, Richard. Ritual and performance. In: Ed. INGOLD, Tim. *Companion Encyclopedia of Anthropology*. Londýn a New York: Routledge, 1994. ISBN 0-203-19104-8. Online dostupné z: <http://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/3129/1/10.pdf.pdf#page=648>

SLÁDEK, Pavel. *Malá encyklopedie rabínského judaismu*. Praha: Libri, 2008. ISBN 978-80-7277-379-4.

TOMÁŠKOVÁ, Anna, sestavila. *Luach 5783*. Federace židovských obcí v ČR, 2022. ISBN 978-80-87453-26-1.

TURNER, Victor Witter. From ritual to theatre. The human seriousness of play. New York: PAJ Publications, 1982. ISBN 0-933826-1706 paper, ISBN 0-933826-16-8 cloth.

TURNER, Victor Witter. *Průběh rituálu*. Brno: Computer Press, 2004. ISBN 80-7226-900-3.

Židovské muzeum v New Yorku. *Hanukkah Lamps from the Jewish Museum's collection*. In: <https://artsandculture.google.com/story/MwURd3P6oyiCKQ> (Naposledy navštíveno 17.6.2023)

Seznam informátorů/informátorek

Z rozhovorů

Informátor č. 1., rozhovor proběhl osobně 25.8.2022 v Praze.

Informátor č. 2., rozhovor proběhl osobně 21.12.2022 v Praze.

Informátorka č. 3., rozhovor proběhl osobně 13. 2., 2023 v Praze.

Informátor č. 4., rozhovor proběhl online přes aplikaci Zoom 17. 4. 2023.

Informátorka č. 5., rozhovor proběhl online přes aplikaci Zoom 17. 4. 2023.

Z dotazníku

Informátorka č. 6., odpovědi napsala do dotazníku, 2023.

Informátor č. 7., odpovědi napsal do dotazníku, 2023.

Informátor č. 8., odpovědi napsal do dotazníku, 2023.

Informátorka č. 9., odpovědi napsala do dotazníku, 2023, odpovědi nebyly citovány, ale užity v celkové analýze.

Informátorka č. 10., odpovědi napsala do dotazníku, 2023.

Příloha 1. Slovník použitých pojmů

Den Jeruzaléma/ Jom Jerušalajim: Teprve nedávno přidáný do kalendáře. Oslavuje znovusjednocení Jeruzaléma v roce 1967. Tento svátek zahrnuje radost nad Jeruzalémem. Recitují se například žalmy chvály, Halel, a často dochází k tanci vlajek, který v podstatě spočívá v tom, že lidé tančí s izraelskými vlajkami. Tento svátek však není tolik populární jako Den výročí nezávislosti Izraele. Mimo Izrael není příliš slaven. (myjewishlearning.com)

Den šoa/ Jom ha-šoa: Další název je také „Den vzpomínky katastrofy a hrdinství“. Datum bylo zvoleno proto, že se jedná o výročí Varšavského povstání v ghettu, které se událo dne 19. 4. až 16. 5. 1943. V Izraeli zazní sirény a všechno se na nějakou dobu zastaví, jsou zavřeny kavárny, restaurace apod., zapalují se svíce, vyvěšují prapory, v televizi se vysílá jen přímý přenos z památníků Jad va – šem. (Nosek a Damohorská, 2016, str. 242) Důležitou ceremonií je předčítání jmen obětí. Tato událost byla schválena Knesetem 12. dubna 1951. (Nosek a Damohorská, 2016)

Halacha: V práci je termín užit ve významu „systému náboženského práva a jeho odvozování.“ (Sládek, 2008, str. 84) Halacha je třetím pilířem judaismu, který vznikly z rabínských učenců, kteří se vyznali v Tóře a odvozovali z ní náboženskopravní nařízení. Halacha plyne spolu se společností a předává se z učitele na žáka, zároveň také reaguje na nové podněty, které přináší konkrétní doba. (Sládek, 2008)

Chilonim: Hebrejsky חילונים, je množné číslo od jednotného slova חילוני, což doslova znamená sekulární, nenáboženský, světský. (pealim.com) Bývají jím označováni Židé, kteří nedodržují žádná pravidla a žijí „světským“ životem. Nicméně toto označení je komplikované, jak je ostatně v práci popsáno.

Jan Fingerland: Autor například knihy s názvem Hebrejky. Mimo jiné studoval i židovská studia v Praze i v Yorku, Stockholmu nebo v Jeruzalémě, a zaměřuje se na náboženství, kulturu i politiku Blízkého Východu. (Fingerland, 2022)

Judita: Vdova, židovka, která usekla hlavu generálovi vojsk krále Nabukadnezara, Holofernovi, a zachránila tak město Betulii. (Bible, 1991; Fingerland, 2022)

Kippa: Známejším názvem jarmulka. Kippa je hebrejsky, zatímco jarmulka je původně z jidiš. Pokrytí hlavy nevychází z Bible, ale původně souviselo s předovýchodním znamením plnoprávnosti. Později také pokrytí hlavy odlišovalo křesťany, kteří pokrývku smekají, od Židů. Dle módy a protižidovským nařízením se pokrývka měnila. (Sládek, 2008) Dnes u ortodoxních a ultraortodoxních je možné vidět, že mají klobouk a pod ním ještě jarmulku. Nařízení nosit pokrytou hlavu spojuje Šneur Zalman s veršem Kaz 2,14 (Sládek, 2008, str.175).

Kneset: Hebrejské slovo pro soud, původně bejt kneset, v práci ale použito jako nejvyšší kneset, tedy izraelský zákonodárný orgán.

Kitl: Bílý plášť, kterým jsou muži při modlitbě zahaleni. Bílá barva je symbolem očisty od hříchu. (Sládek, 2008)

Masorti: Hebrejsky מסורתיים, je množné číslo od hebrejského jednotného מסורה, což doslova znamená tradiční, nebo také oddaný. (pealim.com) Označují se tak zpravidla konzervativní Židé, ovšem i v tomto případě je komplikované zvolit, koho tím přesně označit.

Micva: Znamená Boží přikázání, povinnosti, které každý muž starší třinácti let a žena dvanácti má dodržovat (Sládek, 2008)

Moishe House: Organizace, která zaštiťuje mladé Židy v různých zemích. Je to původně americký projekt, čímž se liší od České unie židovské mládeže, která je vyloženě českou reprezentací mladých Židů. Moishe House má svoji strukturu a relativně pevná pravidla ohledně bezpečnosti, počtu událostí, financování. Lidé, kteří se stávají residenty Moishe House, jsou vybíráni na základě výběrového řízení. Česká unie naopak spadá pod Federaci židovských obcí a jedná se o spolek dle českého práva. (Informátor č. 1., 2023)

Tubišvat: Jeden ze čtyř nových roků, který má výraznou spojitost s jarem, především tedy jarem v Izraeli. Je to Nový rok stromů. V Izraeli v tuto dobu kvetou ovocné stromy. Svátek se oslavuje především požíváním různého ovoce. (Sládek, 2008; Nosek a

Damohorská, 2016) V práci není zmíněný, protože ten rok jsem jej s ČUŽM neslavila, proto jsem jej zmínila pouze zde.